

LITERATURA CATALANA

SON RENAIXEMENT, SAS FORMAS, SAS ASPIRACIONS *

SENYORS:

s costum general de cortesia y de noble tracte, honrar la presencia de ilustres hostes vestint de festa 'l lloch ahont se 'ls acull y fent ostentació de las galas y riquesas ab que son esperit y sa vista pugan sentirse complascuts y festejats. En nostra terra catalana, ahont aquesta es práctica antiga é indispensable, aixi en la llar pagesa com en la habitació ciutadana,—en nostra terra ahont la acullida franca y estremada significa sempre quelcom de mes que una forma de sola urbanitat;—revesteix aquella costum characters de major forsa, y per lo mateix també de molt compromís per aquell que reb l' encarrech de durlo á compliment si sas disposicions de idoneitat son tan es-

* Discurs llegit en l' Ateneo Barcelonés lo 3o del passat Abril en la vetllada dedicada als escriptors forasters.

cassas com las mevas, per mes que sian molt grans las de sa voluntat y bon desitj. Que aqui 's considera caballesc deber y punt d' honra, que l' hospitalitat sia profusa en atencions y obsequis, abundant mostra del sollicit afany ab que nostre geni s' explaya no per desitj del agra-himent dels altres, sino per cobdicia del honor que atribueix l' acte de honrar á qui s' ho mereix. Per aixó vinch aqui possehit del temor de no saber complir degudament lo deber que l' Ateneo m' ha imposat de desempenyar ab las ilustres personas que avuy lo visitan una part de las atencions que vol tributárlosi; puig no sé com han de compaginar en aquestos moments la pobresa de mas facultats ab lo difícil de ma obligació.

Per ma sort la forma de complir aquest encarrech no pot dar-me lloch á duptes. Als titols de que se 'ns presentan adornats los eminentes escriptors als que 's dedica aquest acte, correspon, es cert, en gran extensió l' exercissi de nostras costums hospitalarias y oficiosas; empero, ja que, arbitrant pera omplirlas en deguda forma, quals festes hajan de plaure mes als obsequiats, possehim, com á nort de nostre bon desitj, la noticia de sa alta ilustració; clara veyem aixis la manera certa d' essérlosi agradosos, cridantlos á acceptar nostras demostracions en lo camp de la vida intelectual de nostra terra, y felicitantnos, senyors, al mateix temps, de que sos grans coneixements nos permeten ferho en aquesta esfera ab la manifestació gloriosa de tant cabal y tanta bellesa com en ella se troban reunits.

Y veusaqui, senyors, en quin sentit, jo, que fa un moment me planyia d' esser lo designat pera omplir aquesta missió superior á mas forsas y á mos mereixements en lo camp de nostras lletras, jo, que posseeixo clara y exacta la noció de ma insignificancia, m' he de complaure are, de que á ellas s' haji confiat la exposició de nostras riquesas literarias; porque si al enunciarlas y al descriurelas, no pot l' esperit del catalá deixar d' experimentar lo foch que 'l duga á excessos entussiastas y á galejar de vanagloria, en ningú podrá semblar aixó menys dissonant

y menys efecte de superbia ó envaneixement personal, que en qui, com jo, está cridat l' últim á gosarse ab los fruyts de la prosperitat, y qual paper es en lo camp de las lletras lo de l' humil espigolera reduhida á fer cullita de lo que queda en lo rostoll dels blats ja ensitjats.

A la vora dels progressos materials que en Catalunya s' han succehit y 's succeheixen continuantse aixi en nostra época moderna la cadena de sas grans tradicions y 'l compliment de sos alts fins historichs, calia, reconegut lo poder de totas las circunstancias que 'ns rodejan, que aparegués lo moviment intelectual ab lo mateix impuls, ab lo mateix caracter de varonil esforç y de noble ambició, ab que 's presenta en aquella altra esfera, la condició enérgica y diligent de nostra vida. O calia que 'n aquest sol no alenessin inteligencias ni glatissen cors sensibles als mes purs ideals y als goigs mes delicats, ó, d' existir, havian de despertar, conforme han despertat, á la veu del progrés modern, que segons acaba de dir ab sa elocuentíssima é inspirada paraula un orador, gloria de nostres dias, en las manifestacions de la civilisació moderna y del novell esperit se troban las fonts de la poesia contemporanea, y en sa claror se descubreix lo primer vesllum del resplendent jorn que llu avuy pera las actuals lletras.

Y certament, senyors; dintre la agitació saludable y regeneradora de nostra época son saludables al esperit totas las esferas, y alli hont no hi ha cossos morts, divorciats ja de l' ánima pera consumir-se en rápida corrupció, los efectes de aquesta necessitat inevitable, s' han de sentir, ab la mateixa intenció y fixesa que 's senten los efectes de una lley natural. Lo progrés, quan es veritable y quan se produeix en virtut de sas lleys é influencias espontáneas, no admet desmembraments, ni deixa que sas corrents vagin pel mon cativas en estreta via. Tot en ell es simultaneo y las diferents brancaes que per tots costats estan, treuen florida á un mateix temps y també alhora donan sos fruyts. Alli hont se mostra un prosper estat d' avensament material sens la feyna de enfondir en las ca-

pas socials ni deprimir la consciencia del home pera atanyer que 'ns manifesti sa essencia veureu regnant y propagantse los principis del ordre moral que corresponen á aquell avensament, y que han sigut sens cap dupte sa primera causa. Y alli ahont los esperits s' engrandeixen al foch de las ideas y dels principis, alli ahont l' home ha reconegut la integritat de sa naturalesa y ha reivindicat los furs de son pensament y contempla obert y desembrassat al voltant l' espay de sa llibertat; alli ahont simultaneament l' home 's contempla en sas propias obras y mira las lleys de la terra convertidas en sos aussiliars, y vulgarisats los mes misteriosos fenómenos, y docils los elements, y conseguidas las mes dificils conquistas; alli, senyors, com producte inevitable d' aquesta munió de grandesas humanas, ha de brollar l' afany impetuós que mou y empeny als esperits, ha de revelar-se eixa aspiració grandiosa, que tendeix á escampar en accents y clams los entusiasmes del cor y 'ls somnis del pensament. En aquest Mitjorn, regió afavorida per la llum, ahont lo sentiment es company voy inseparable de la inteligencia, lo fet que os estich manifestant se produeix y se produhirá constantment en tant que brilli sobre nosaltres lo sol que fecundisa nostres camps é infundeix calor en nostras ánimas.

Atent á aquestas consideracions que jo crech son consecuencia recta del principi essencial que presideix al desenrotllament de nostra rassa, es com jo califico lo renaixement de las lletras catalanas de fenómeno completament natural, fins al estrem de que donadas las actuals condicions de la nostra vida, no podia deixar d' esser. Devant del desenrotllament de tots los elements, devant la declaració de las doctrinas que 'ns han significat, en presencia de la emancipació dels enteniments y escoltant l' estrepit grandió ab que á nostres oidos s' anuncia l' obra constant del treball lliure y de sos triomfs á cada punt majors per nous triomfs, l' esperit del catalá, poétich, al mateix temps que pensador y actiu, havia de des-

pertar al crit de sos desitjos, afanyós de traduhir en formas bellas y arrebatadas lo goig entussiasta que li produhia l' espectacle de tanta grandesa com á sos ulls se desplegava. Y junt ab la professió de una nova fe social y junt ab la fruició de una nova existencia material, hem vist determinarse lo naixement de una literatura

Y no se 'm objecte, senyors, com argument destructor de la base de mos conceptes, que 'l fet, que jo reconech avans encara de que se 'm oposi, de que al pendre forma aquesta aspiració manifestantse en diferents y contraris sentits, dintre de cada una de las individualitats que han contribuhit ab son particular esforç á la restauració de nostra literatura acusa diversos orogens y la acció de influencias oposadas. Tant valdria afirmar que perque una corrent se divideix y esmicola en altrás mil çorrents de las quals unas segueixen rodolant pel camp obert y altres se dirigeixen per vias estraviadas, totes no han comensat sa carrera dintre d' una mateixa mare ni han format totes un mateix y originari riu.

Jo be sé, que un cop esperimentada y obehida la influencia que mou als que en un moment donat constitueixen lo esbart literari ó artistich de una regió, cada veu s' aixeca pera expressar un sentiment individual, y cada mirada distingeix un fi privat que dona ocasió al naixement de varias tendencias, unas de conformitat absoluta ab la causa primordial que deixo mencionada, altrás de lluyta empenyada contra aquesta propia causa á la qual duhen lo mateix alé ab que batallan; unas entussiastas del progrés de sa edat, altrás distretas en altres entussiasmes y altrás aspiracions.

Empero aquest fet res destruheix de tot lo qu' he deixat establert, res prova sino es la essencia pura y noble del mateix principi generador, que deixa á sos propis fills en llibertat de combatre'l. Lo primitiu mohiment, l' impuls original, l' afany primer á que han obehit los d' unas tendencias y 'ls de las altrás, queda constantment sent lo mateix: aquell que ha infundit fortaleza en los esperits,

aquell que ha donat veu als llabis, aquell que ha obert l'espai á las alas estesas de la inteligencia.

Empero despres d'analizada la causa generadora del renaixement literari catalá, causa que segons be prou coneixereu no tracto de reduhir exclusivament á nostra terra, puig la considero comuna á totas las literaturas; després, dich, d'establert aquest primer origen, anem á las causas especials del fet que nos ocupa, en cual enumeració espero ja poder avansar sens que 'm surtin al pas objeccions que destruhir.

Un poble, senyors, es tant mes artista quan mes abundants sian las fonts de sa inspiració. Per aquest aforisme tant important com vulgar, s'esplica la vida espléndida qu' en nostre sol ha alcanstat la poesia y las demás branques de la literatura que ab ella s'entrellassan. Desde 'l moment que l'ánima, vigorizada y lliure, mercés á la causa primera que vinch de reconeixer, ha estés entorn seu la mirada y ha escoltat atentament los ressons y rams que recorrian nostre espai; com no havia de llenarse felis y transportada, á la empresa seductora de produhir la bellesa, com no havia d'aspirar á escampar lo sentiment deliciós y entussiasta per lo que 's sentia ensiat! Per tot arreu ahont lo catalá giri 'ls ulls, se troba ab fons de rica é inagotable inspiració; l'inspira 'l cel blau inundat de llum, l'inspira la terra sembrada de flors y fruyts, las páginas de sa historia entre cuals ratllas á cada instant s'aixeca l'ombra d'un heroe, ó glateix lo recort d'un gran fet; l'inspiran la masia festosa y tranquila en mitj de la plana, vessant de fruyts, rodejada de boscos, de vinyas, d'oliverars y d'espigas que s'adressan brindant la afortunada cullita; la llar tranquila y venerable, ahont lo pagés paga ab consells la instrucció que adquireix pera sos traballs, la montanya espadada en cual cim mostra 'l castell roquer las despallas de sas grandesas perdudas; la plassa del llogaret ahont bull la joventut catalana, ballant al so de nostra música popular y perpetuant costums qual fresch y simpátich encant li dona carta de naturalesa

pera totes las edats; y al peu de cada altura, en la vorera de cada riu, en lo recó de cada vall, ab cada ona de las ayguas que llepan sas platjas, en la ubaga de cada boscuria, en lo fons de cada abim, la tradició poética, la llegenda fantástica, l' armonia d' una cansó, la memoria d' una lluyta, l' eco d' un clam de independència.

Y totes aquestas llevors llensadas en la terror assaonat d' un cor ardent, d' una imaginació somniadora, d' una intel·ligència fertil y d' un temperament entusiasta, ¿com no habian de donar fruyt lo dia en que la ruptura d' entrabanchs y la difusió de la llum vindrian á feros conèixer la improcedència d' incomprendibles respectes, la falsa rahó d' esser de certs lligaments que ja ningú estrenyia y 'l perfecte dret que á nosaltres, com á tots los homes assistia, de midar nostras forsas y estimar nostres elements pera dirigir lliurement nostre proposit á la consecució del desitj que dintre nostre demanava prompte é imprescindible satisfacció? Desde 'l moment en que compremguerem que teniam conquistada, sens controversia de ningú, lá lliure aplicació de nostras facultats, la franca expressió de nostres sentiments, la digna emissió de nostras idees, y com á consecuencia de tot aixó lo restabliment de nostra antiga poesia acompanyada de las novas formas que exigia la diversitat dels temps, hagué de comensar á brotar aquesta aspiració en lo pit de tots los que experimentavan l' impuls de tantas causas reunidas. Tant sols una cosa 'ns faltava, y encare que la teniam tant al alcans de nostra vista y de nostra ma, ningú sabia per de prompte distingirla ni apropiársela, y per açó aquell afany viu no s' esterioresava, y Catalunya veyá retrassarse l' hora en que sa literatura formés un cos independent, característich, dotat de temperament, de calor y de vida privatus. Lo que li faltava era una expressió clara, ample, en consonancia ab sa manera de sentir, categórica y típica, que aixis com havia de traduir emocions tributarias, ho fes també en una forma igualment natural y desembrassada. Aquesta forma no podia ser altra que la mateixa

llengua de Catalunya produhida al calor dels mateixos ideals que 's pretenia cantar impregnada del aroma selvátich de nostras serras y del suau oreig de nostras vilas; aquella qual riquesa tot just s' entreveya y qual virtualitat tot just se coneixia. Mes que 'l menyspreu dels estranys lo descuyt ó la preocupació dels propis havia fomentat en lo fons dels esperits la creencia ó la desconfiansa de que á nostra llengua mare li mancava poder y virtut pera esser elevada á servidora de una literatura, qual existencia representás quelcom en la vida del art modern. Y eran pochos los que acertavan á convencers d' aquest engany, y l' instint poétich de nostra terra no conseguia mostrarse per sobre, com lo gèrmen que hagués bregat per llevar soterrat en lo cor de una roca fins á tant que vingué á restablir la veritat y á despertar l' accent d' aquesta terra muda, lo cant de un desterrat que al allunyar-se de Catalunya se despedia de sa patria en catalá. Desde aquest punt l' horisont s' aixamplá; la poesia catalana pogué dir-se que s' havia engendrat en aquell verb; al cant de la primera veu solitaria s' uniren tot seguit altres cants que escoltá nostra terra en armónich clam y desde llavors nostra literatura viu, alena, creix, recrea y admira, conquista un lloch privilegiat en lo corteig brillant de las arts modernes y alcanza tributs d' amor y de respecte, no sols d' aquells que mes d' aprop l' escoltan embadalits sino dels que desde grans distancias percebeixen sos ecos reconeixent son valer.

No entrem, senyors, en una discussió pera nosaltres enterament fora de lloch sobre las condicions d' aquesta llengua catalana que ha donat al poeta de nostra terra l' arma que li faltava pera enlayrarse á la mateixa altura que 'ls demés poetas del mon. Pera nosaltres que coneixem sos secrets y que gosem sas armonias, que tant á nostre pler retrovem sempre á punt de revelarnos nostres sentiments, que sabem ab quanta energia espressa la rudesia, la valentía, lo violent y ab quanta dolsura tradueix lo tendre, lo suau, lo carinyós, no pot haverhi autoritat

ni forma de debat, que arribi á convencerns de son escás valor, ni á neutralisar lo fet elocuentíssim d' havernos donat tota una literatura. Jo no sé si en certs moments voldria, pera major gloria nostra, que aquesta llengua menyspreada per tots los que no la comprenen fos realment l' idioma aspre, ferreny é ingrát que 's preten; perque llavors nostras lletras floreixents serian pera sos cultivadors que las haurian fet brotar del cor de un llenguatge herm un segell de honor y victoria com ho es pera 'l pagés catalá lo fruyt que mostra desentranyat del cor de la roca esteril de nostras montanyas.

Pero separantnos d' aquest punt incidental y pera nosaltres indiferent anem al resultat que ha donat l' empleo y conreu de nostra llengua, desde 'l moment que ab sa adopció comensá la historia literaria de nostra terra. Y solament de passada hem de tractar aquest punt prou conegut de tots vosaltres que ab ilustrada atenció seguiu y determinau lo curs de nostras lletras, y que ab igual precisió coneixen los ilustres hostes que han vingut á saludarlas. En l' espés vergér de la literatura de Catalunya s' hi crien tots los fruyts, s' hi respiran tots los perfums; la naturalesa arreu hi ha escampat totas sas galas. Desde 'l cant épich que ressucitá en nostres dias un género pera 'l qual ja 's creya impotent á la poesia moderna fins á la sencilla corranda del poble que interpreta instints poétichs de las classes menys instruidas, totas las formas y tots los géneros han trobat cultivadors que 's umplirán de gloria assegurant llarga vida á sos noms en las planas del pervenir. L' art pera l' art essent la divisa de unas obras, y l' art pera l' home y per l' humanitat essent l' intent que anima la creació de altres, per tot hont l' interés del critich, ó la curiositat del espectador se dirigeixen han de descobrir prous motius pera honrar ab justicia al pais ahont ab tal estensió, tant admirable acert y tant continuats triunfos, se ha creat y 's segueix sostenint un mohiment literari, ab lo cual, senyors, podria compararse tant

en fecunditat com en importància, á cualsevulla dels que presenciem en los altres pobles de la èdad present.

Aixis es que la importància de nostra literatura s' ha manifestat y ha empés á que en son estat próspero se fixessin altràs atencions estranyas, ha brotat respecte d' ella certa curiositat cuidadosa y se li ha preguntat per lo punt de sa direcció y per lo terme de sos esforços. Y pochs son los que han vacilat en contestar; que no es l' exercissi civilisador á que las inteligèncias catalanas consagran son alé, cosa fraudulenta ni amagada ni cap en nostres usos de franquesa y valor de convicció lo proposit ocult. L' afany primer y mes natural que ha determinat lo renaiement de nostras lletras ha sigut aquell que per si mateix s' imposa y que casi inconscientment segueix lo poeta, segueix lo literat y segueix tot artista: lo de donar expansió de la manera mes justa á lo que sentian y pensavan lo cor y lo cap del fill de Catalunya. Lo cuidado y amor ab que després se ha vist assistit y fomentat lo creixement de aquesta existencia, no son sino efectes idéntichs als que s' observan en los fills de una mateixa mare pera manifestarli son carinyo, pera conseguir sa ditxa, pera rodejar-la del respecte de quants arriban á coneixerla. No es la activitat de nostra poesia lo moviment desordenat é irreflexiu que 's llansa á la consecució de fins perillosos, descuidant altres interessos socials y subvertint las lleys de conservació que tot cos sia individual ó colectiu te de reconeixer y acatar. Aixó, senyors, s' ha repetit ja tant y tant, que excusa per complert tota nova protesta y 'ns estalvia de ferhi consideracions. Prou se ha dit que la literatura catalana, ab tota sa forsa exuberant, ab tot son xardorós alé, ab totas sas condicions de prosperitat, y ab tots sos characters de naturalesa propia é impossible de confondre ab cap altre, no porta escrita en sa bandera una paraula de adversitat y que sens deixar d' esser patriótica en son concepte estricte, no aspira á deixar de serho en son sentit estens.

La aspiració verdadera de las lletras catalanas no es al-

tre que la de cooperar en la important esfera que 'ls hi correspon á la marcha lliure y gloriosa de aquesta regi6 de Espanya, digna per tants titols del carinyo y de la admiraci6 de sos fills. Vol contribuir al cultiu de aquest camp ahont lo treball realisa sa empresa constant de cultura y progr6s, concedint á sos fills honrosas y merescudas recompensas. Vol, en una paraula, constituhir un dels rasgos de la noble fesomia de aquesta terra, realisant en pau sa missi6 y enriquint sens lluytas estranyas lo cabal de sas conquestas.

Heus aqui, senyors, tal com jo he sapigut pintar-lo quadro de nostra literatura, considerada en sos aspectes mes essenciais, las causas de son renaixement, sas condicions de vigor actual y sa tendencia mes marcada, prescindint ja de altrás secundarias, fillas del sentiment 6 de la inspiraci6 de cada entitat. Alguna cosa deuria afegir pera que mon estudi, ja que no apreciable, fos al menys complet, respecte á la sort que nostras lletras per son propi valer y esfors hajan de captarse en la marxa literaria del esdevenidor. Pero 'm fa vacilar lo grat de mas creencias sobre aquest punt y m' imposa silenci lo temor de que s' atribueixi á vanitat 6 soberbia lo extens horisont que mos ulls pera las lletras catalanas distingeixen. Y encare que siga un fet consignat en la historia de tots los pobles que baix la influencia de nostres antichs trovadors y de sas justas pacificas, se despertá y cresqué lo sentiment poetich de tota la Europa llatina, y encar que aix6 aboni mas esperansas (que tal vegada al cap y á la fi no sian sino quimeras) de que en aquesta sa segona vida, robusta y poderosa tinga nostra literatura reservat fins semblants en lo grau que l' actual desenrotllament de las nacions puga consentiro, deixem aixis, merament indicat aquest concepte; no 's diga que 'ns delectem ab somnis 6 ilusions quan tant grata y plenament podem ferho ab la realitat. Ab tot recordemnos de que tant mes s' enalteix l' art en totas sas esferas quant millor s' até al esperit de sos temps y ajuda las tendencias que dirigeixen á la humanitat cap

áson pervenir; y si desitjem que la literatura de nostra terra arribi un dia al grau de prestigi que tots sos cultivadors vulguin donarli y que 's compleixin en lo esdevenidor las rioleras ilusions, que á tots nos afalagan, son cuidado ha de posarse en perfeccionar los titols que ja va ostentant pera obtenir lloch de honor en la vida futura dels pobles. Ja te lo camí obert; per ell avansa coratjosa y dignament. Que no retrocedeixi ni s'aturi, porque en lo rapit avansar de tots los elements de la época en que vivim, un moment de repós no es sino 'l primer de tota una eternitat de silenci.

JOSEPH FELIU Y CODINA.

LO CASTELL

D' ARAMPRUNYÁ

I

Sa situació.—Font del ferro.—Ermita de N.^a S.^a de Brugués.—Ruinas del castell.—Panorama que des d' ell se descubreix.—Capella de S. Miquel.—Antichs sepulcres cristians.—Inscripció del segle XIV probablement deguda al cavaller y poeta Jaume MARCH, senyor d' Aramprunyá.

ANOMENAT també en sos primitius temps *Erempruniano*, *Araprunyana* y *Emprunyá* está enclós aquest castell en lo partit judicial de S. Feliu de Llobregat, á la dreta del riu, entre S. Climent y Castelldefels, á una lleuga al O. de Gavá.

Lo camí mes expedit pera anarhi desd' aquest últim poble, es lo anomenat «torrent ó riera de las Canals ó de S. Llorens» que s' escau immediat al mateix en sa part N.

Encara que hi ha altre camí ó dressera, es preferible seguir lo que dihém, porque á poch d' haverne passat la meytat, se troba á part esquerra lo rich manantial conegut per «Font del ferro» que, si en tot temps es de bon apro-

fitar per lo saludable, no cal dir si 'n té de preu en los xafogosos dias d' istiu, llavors que á favor d' un sol qu' esberla las pedras, milers de cigalas s' empenyan á competencia en obsequiar ab interminable y monótono brogit al viandant qu' ha de passar junt á las nombrosas atzavaras que vorejan lo torrent dés de Gavá fins á prop de la Font, que, com altra fada amagadeta entre espléndida espessor de bosch, sembla invitarlo ab suau y prolongat murmull á refrescarse ab lo crestallí raig d' aygua que li fa oblidar ben prest tota fatiga. ¹

Poch temps enrera hi passárem junt ab alguns amichs. La tardor anava acabantse y, com la falsa revivalla d' un agonitzant, nos somrigué donantnos un matí primaverench coronat ab tot l' esplay y benestar que inspira un cel completament asserenat. Cap al mitj dia y quan deixavam la Font tot prosseguint lo camí que conduheix á la ermita de N.^a S.^a de Brugués y Castell d' Aramprunyá, lo cel s' ennuvolá casi del tot; l' esblanquida y mitj morta claror del sol aumentava l' aspecte poeticament trist de la naturalesa. Lo tortuós camí semblava de tant en tant pèrdres' entre 'ls espessos boscos que aparentment tancavan lo fondo del paysatge, bastant selvátich, limitat á dreta y esquerra per vessants de montanyas cubertas també de bosch y altres capritxosas accidentacions deixant veure y desapareixe alternativament á devant nostre y en últim terme lo corcat y asperós turó y en son cim l' antich castell, com legendari y ferreny guardiá d' aquellas soletats; mentres las pinedas de las serras immediatas enmatllevavan melancólica veu al vent pera queixarse tal vegada de la importunitat de nostra visita que profanava llur virginal silenci.

1 L' anàlisis químic d' aquest manantial, publicat en la Gaceta de 21 d' Abril de 1792, fou fet per lo Dr. D. Francisco Sanpots, soci de la real academia médico-práctica de Barcelona y d' altres.

La montanya en que 's troba 'l manantial, coneguda per *Rocabruna*, y altres immediatas son plenas de mineral de ferro, qu' algunas vegadas s' ha tractat d' explotar, habentse hagut de desistir per lo poch benefici que produheix.

A part dreta del camí y en lo llit del torrent qu' hem mencionat, mòlt refundit per l' acció de las ayguas, hi llisca un escás regarol que s' amaga per intèrvals sota espessos esbarzers y bardissas, pera desapareixe mes avall entre l' arena y terreny esponjós qu' estroncan son curs en temps d' aixut.

Caminém un poch mes y de sobte s' aclareix la vegetació pera deixar veure en tota la enormitat de sa massa l' alt penyal d' Aramprunyá, adelantantse com á una de las estribacions de las montanyas de Begas y apareixent inaccessible al primer cop de vista. Lo castell sobre ell s' aixeca y 's diria qu' abdos son fets del mateix tros, al veure'ls casi de igual color. A la base del turó algunas oliveras d' esberlada y torturada soca semblan haver envellit cansadas de recordar en va ab simbólich llenguatge y durant llargas centurias, la pau que tantas vegadas degué esser torbada per los senyors del castell ó llurs enemichs.

Casi al devant del petit santuari de N.^a S.^a de Brugués qu' allí 's troba, comensa 'l camí que conduheix al castell.

Una muralla d' un metro de gruix tancava 'l *recinto* ó clos fortificat d' aquest, restantne encara d' ella avuy dia bastants trossos de notables dimensions.

En lo lloch culminant del penyal s' aixeca 'l castell, derruhit en part y utilisat lo que 'n resta pera habitacions de sos masovers; veyents'hi finestras ab honors d' aspitlleras per lo estretas y dessota d' ellas algunas euras que s' enfilan y escampan entreteixint ab descarnadas arrels complicada xarxa, potser ab lo secret intent d' alcansar á cubrir l' emblanquinada faixa que rodeja aquestas finestras y ab la que s' ha volgut inútil y ridiculment disfressar la morenor qu' en las pedras han imprés los anys.

Se penetra al castell passant per sobre antich pont de pedra en arch de mitj punt, immediat al qual y de cara á mitjdia hi ha un bastió construït ó modificat probablement á últims del segle xiv, segons ho indican algunas aspitlleras de forma circular de uns quinze centímetros

de diàmetre en llur parament exterior y quadrilonga en l' interior, evidentment pera armas de foch d' aquella época, en la que ja estava bastant generalisat l' us dels *falconets* y altres enginys de destrucció; y en la que precisament fou construhit lo mur del castell, com ho prova l' inscripció que mes avall transcribim.

La que fou primera cambra ó compartiment del pis baix es avuy dia pati per haber desaparecut lo sostre, á sobre qual nivell se veuen encara las sageteras corresponents á la part superior de fortificació. També falta lo sostre á alguns pochos é immediats compartiments ó dependencias, veyentse igualment evidents senyals de obras de defensa en alguna d' ellas.

Hem de confesar qu' aquets y consemblants restos de l' edat mitjana que per allí 's troban tenen mes importancia pera l' arqueólech ó curiosos que sab endevinar per ells l' estat de l' entera construcció de que formavan part y pera 'l poeta que pot trobarhi motius ab que extendre 'l vol de sa fantasía, que nó pera l' entussiasta artista qu' hi busque riquesa de detalls que mereixin reproduhirse pera lluhiment de son llapis ó son pinzell.

Pintoresch es l' extens panorama que desd' allí 's descubreix: desde 'l nort á llevant se veuen lo Pirineu, la montanya de S. Llorens del Munt, Montseny, la cordillera del Tibidabo ab lo turó de S. Pere Martir, lo plá de Barcelona y Besós fins á las costas de Mataró, Montjuich y, seguint cap á mitjdia, lo plá del Llobregat, Viladecans, Gavá y costas de Castelldefels. Dés d' aquest poble y envers ponent y tramuntana queda limitada la vista per las montanyas de Begas y altres immediatas, y 'l turó d' Aramprunyá, que, com hem dit, es una de las estribacions de las primeras, s' adelanta dés d' ellas cap á llevant, quedant inaccessible per sa part nort en la qu' hi ha un imponent precipici.

En lo mateix emplassament ó clos fortificat en que 's troba 'l castell y devant d' aquest, hi ha una antiga cape-

lla baix l' advocació de S. Miquel, ¹ qual construcció acusa lo segle XII. Es mòlt senzilla y denota esser la resultant d' anterior construcció posteriorment modificada. Efectivament, li manca del tot l' ábside com si hagués sigut suprimit després de fet, veyentse acusat en aquest extrem la secció transversal de la capella; essent tan poch cuydosament unida aquesta secció ab la paret que forma ab ella fatxada posterior, que s' hi pot veure ben perfilat en la juntura l' íntrados de la volta. Nos afirma també en aquesta idea 'l que la porta en arch de mitj punt de la

1 Mòlts son los santuaris erigits baix aquesta advocació en l' edat mitjana, en casi tots los països de la cristiandat. A Catalunya 's construhiren lo de S. Miquel en lo comtat de Pallars dintre 'ls termens del castell de Gurb, lo de S. Miquel del castell de Marmellar en lo territori del Panadés, lo de S. Llorens del Munt, nomenat també de Santa María y de S. Miquel; lo de S. Miquel d' Olérdula (segle X), los de Fluviá, d' Alfay, de Montserrat (ermita); lo de prop de Tarrassa, lo de Campmajor (últims del segle XII ó primers del XIII), lo construhit junt á la Casa de la Ciutat á Barcelona derribat fa pochs anys; y altres.

No eran menys de *setze* los monastirs qu' ab nom de S. Miquel se comptavan entre 'ls d' Aragó y Navarra, inclosos durant mòltas centurias dintre la jurisdicció eclesiástica de la metròpoli trraconense.

Igual denominació tingueren *vint y sis* monastirs edificats en Asturias y Cantábria.

En Aragó fou fundada també, entre altres, l' iglesia de S. Miquel d' Osca, á principis del segle XII per Alfons lo Batallador, que baixant victorios de son cavall, senyalá ab sas plantas los límits de dita iglesia, mentres lo bisbe, los magnates y ciutadans aclamavan á Deu y al referit arcàngel.

Podém citar entre las iglesias de Italia, la de S. Miquel á Pavía, la del mateix nom á Luca (segle X), la de Florencia vulgarment nomenada *Or-San-Michele* (segle XIV), la del cementiri de la isla de S. Miquel á Venecia (de mitjans del segle XV), etc.

Gran nombre d' iglesias de Fransa foren consagradas al mateix sant, recordant entre ellas la que doná nom al árit penyal (*Mont-Saint-Michel*) que s' alsa sobre 'l mar devant las costas de l' alta Bretanya, fundada en l' any 708 y reconstruhida en 1022; la de Puy-En-Velay, dalt d' un agut turó (segle X), la edificada per Caretena, muller d' un rey dels Borgunyons, á Lyó, (segle VI), la de Rocamadour (Departament de Lot); y altres que 's troban á Burdeus, Dijon, La Réole, Carcassona, Lestre, Entraigues (sigle XII); la de prop d' Hirson (Departament de l' Aisne), la de prop de Tarascon (Saint-Michel-de-Frigolet: claustre del segle XI ó XII), etc.

La devoció á S. Miquel fou mòlt propagada en Inglaterra; bastant manifestar qu' en lo sol país de Gales no s' alsaren menys de *noranta*

fatxada lateral orientada de cara á mitjdia, está *cegada* ó aparedada desde fetxa mòlt antiga á judicar per la disposició ó aparell del aparedament,

Descansa sobre aquesta fatxada una tosca espadanya de dos archs, un dels quals aguanta una campana que diariament serveix pera 'ls tochs d' oració.

No pocas vegadas trobantnos per aquells llochs, hem sentit sas batalladas perdentse d' un echo á l' altre fins á confóndres esmortidas ab la vaga y misteriosa ramor dels pins qu' atapaheixen las vehinas fondaladas y singleras.

iglesias ó capellas á ell dedicadas, existintne encara avuy dia gran nombre de las mateixas.

Las dels cementiris foren consagradas també á S. Miquel en l' época á que 'ns referim, y baix igual advocació se posavan las confrarias dedicadas á enterrar als morts.

Sabut es qu' aquest arcángel es considerat com lo príncep de las milicias celestes y aquest fou potser altre dels motius per lo que fou donat son nom á mòltas capellas construhidas durant aquells temps en llochs fortificats, com s' hi troban algunas de las qu' acabém de referir; y á algunas altres construccions principals de fortificació com entre tantas ho era en lo segle XII una de las set portas de las murallas de la ciutat de Chartres, coneguda per *porta de S. Miquel*.

Segurament per un motiu semblant, un dels carrers de Mallorca en que fou mes renyida la lluyta entre las tropas de D. Jaume 'l Conquistador y 'ls moros, rebé després lo nom de dit arcángel.

Recordém qu' ab igual nom fou erigida á Moscou en la primera mitat del sigle XIV, una de las tres iglesias del *Kremlin* que, com se sab, es á la vegada fortalesa y panteon dels emperadors de Rusia.

Cárlos VII de Fransa ordená que la imatge de S. Miquel decorés la bandera reyal «considerantlo com guardiá y ángel tutelar de Fransa». Lluís XI son fill, lo proclamá protector d' aquesta y fundá en son honor l' Ordre militar de S. Miquel. (Pera la redacció d' aquesta nota l' autor ha consultat algunas obras, recordant entre ellas; *Revue Britannique* (algun tomo).—*Revue Archéologique*, T. I, pág. 303.—Pujades. *Crónica de Catalunya*, T. VIII.—*Recuerdos y Bellezas de España*.—Próspero de Bofarull, *Los Condes de Barcelona vindicados* (edició de 1836) T. I, página 109.—D. Fr. Gregorio Argai, *Teatro monástico*.—J. Caveda, *Ensayo histórico sobre los diversos géneros de arquitectura empleados en España etc.*—P. Alsius y Torrent, *Ensaig històric sobre la vila de Banyolas*, pág. 79.—*Crónica de Montaner*, cap. VII.—*Magazin pittoresque*, tomos XVIII (pág. 16), XXVI (pág. 154), XXVII (págs. 169-170).—M. W. Duckett, *Dictionaire de la Conversation*.—Gareiso, *L' archeologue chrétien*, T. I, 2.ª part, art. I, cap. IX.—E. Viollet-Le-Duc, *Dictionaire raisonné de l' architecture française du XIXe au siècle*, T. X,

Un jorn qu' estavam gosant d' aquella soletat, lo místich seny de oració, com lo ressó queixós de la temuda forsa d' altres temps, nos feya adonar de que 'l sol, imatge d' humanas grandesas, en l' apogeo de sa ira esplendent, estava també mes aprop de sa declinació y mentres dirigiam maquinalment los ulls vers alli hont lo Llobregat s' acaba confonentse ab las onas del mar, lo vent que d' aquest venia tot escampant la pòls y la seca fullaraca de las ruinas que 'ns rodejavan, semblava esforsarse ab veu trista y elegiaca pera fernos meditar y meditavam murmurant ab lo poeta castellá:

*Nuestras vidas son los rios
que van á dar en la mar,
que es el morir.
Allí van los señoríos
derechos á se acabar
y consumir...*

Cap joya digne de especial menció conté la capella, com no siga una creu gòtica de llautó no mòlt recomenable per son gust y l' esmerada enquadernació en pell d' un missal del segle XVI imprés á Venecia, ¹ quals lletras minúsculas son del anomenat caràcter rodó y mòltas de sas capitals del gòtich.

Al costat dret de la capella y refundits en la lleugera pendent de la roca se veuen sis sepulcres que per llur contorn recordan lo dels cadavres momificats; en lo costat esquerre n' hi ha un de reduhidas proporcions y altre semblant á aquest prop del gran safretx obert en la roca, á

1 En aquesta ciutat (Venecia) se renunciá per la primera vegada al us absolut de las lletras gòticas empleadas per los inventors del art tipogràfich en Alemanya; los caràcters rodons hi varen prevaleixe y llur perfecció los posá per tot en boga. En Venecia vegeren la llum pública las primeras edicions gregas y las primeras Biblias impresas en caràcters hebráichs.

Acullida la imprenta en la mateixa ciutat desde 1468, s'hi establiren en l' espay de quinze anys (1469 á 1484) *cent setanta quatre impresors estrangers.*

poca distancia, casi al devant de la capella. Tots están orientats aproximadament en la direcció de ponent á llevant de modo que la cavitat disposta pera rebre lo cap del difunt está en llur part Oest. La major llargaria dels grans es de 2 metros.

Semblants á aquests sepulcres podém citar los de Cervelló, los d' Olérdula, los de S. Pere de Caserras, los del extrem N. de la jurisdicció municipal de Banyolas, los que 's veuen al peu de sa iglesia parroquial, los que hi ha junt á la de S. Andreu de Mata y 'ls immediats á la carretera provincial d' Olot á uns dos kilómetros de Banyolas.

Los qu' hem vist á Cervelló están igualment orientats que 'ls d' Aramprunyá y, segons se 'ns ha assegurat, lo mateix se pot dir dels d' Olérdula y dels de S. Pere de Caserras.

Alguns arqueólechs atribueixen l' origen d' aquests enterraments als primers cristians de la nostra terra, fundantse en la costum que tenian d' enterrar los morts en sepulturas obertas en la roca, á imitació de la donada al Redemptor; y també en la particularitat de que las de que tractém se troban generalment al peu d' alguna iglesia qual fundació consta ser mòlt antiga.

Lo Sr. Alsius y Torrent que refereix lo qu' acabém d' exposar, ¹ afegeix encara qu' á Banyolas y en los mes dels llochs hont se troban sepulturas d' aquesta mena, se distingeixen desde temps inmemorials los terrenys en que radican per la denominació de S. Miquel. Podém dir ademés que las capellas dels cementiris eran en l' edat mitjana consagradas á aquest sant y ho feren baix igual advocació, entre altres, la d' Olérdula (á principis del segle x) y la d' Aramprunyá. ²

Que las sepulturas d' Aramprunyá son de cristiá origen, pot confirmarho per altra part lo fet de trobarse algunas d' ellas sota al vessant ó desaygüe de la teulada de

¹ *Ensaig històrich sobre la vila de Banyolas.*

² Véigis la nota 1 de la plana 393.

la capella (á Cervelló n' hem vist algunes igualment disposades); aixís se 'n comensaren á veure á Fransa baix los primers Carlovingis, pera enterrahi distingits personatges, totes de cara ó direcció á Orient, (com ja hem dit, hi están las d' Aramprunyá, Cervelló y altres); costum que persistí fins á mitjant segle XII, ¹ des de qual época data la construcció de la capella, segons mes amunt hem dit y queda aixís confirmat.

No faltan autors qu' han atribuhit l' origen d' aquestas sepulturas á las colonias fenicias ó á altres de procedencia directament oriental que s' establiren en nostra Península; fundantse entre altres cosas, en lo contorn de momia que semblan afectar.

Nosaltres atenentnos á lo qu' hem exposat, y á falta de coneixements que tal volta podrian convence d' equivocada nostra modesta opinió, nos afirmém en ella, es á dir, en considerar com á cristians los sepulcres d' Aramprunyá y llurs semblants mencionats, com ho son tants d' altres que 's troban en algunes iglesias d' Inglaterra, d' Alemanya (Saxonia) y en algun antich cementiri de Fransa, remontantse llur construcció als segles XI, XII y XIII; si bé alguns son buydats en llocs de pedra transportables; pero guardant la major part d' ells en son vas lo contorn de momia completament semblant al dels mes amunt aludits. ²

De sepulturas refundidas en la roca com ho son las de Aramprunyá n' hi ha també á Fransa, entre 'l monastir

1 E. Violet-Le-Duc, *Dictionnaire raisonné de l'architecture française*, (paraula *Tombeau*).—Gareiso, *L'archéologue chrétien*, T. I, 2.ª part, art. I, cap. XXVI.

2 *Revue Britanique*, 5.ª série, T. XX: *Des sépultures chrétiennes au point de vue de la tradition religieuse et des beaux-arts*, (pág. 12).—Auguste Demmin: *Encyclopedie des beaux-arts plastiques*. T. I: *Les constructions affectées au culte chrétien et les monuments accessoires au dedans et au dehors des églises*, etc.—M. A. de Caumont. *Abécédaire d'archéologie*. Architecture religieuse. (Ère romane secondaire: *sépulcres et tombeaux*).

de Montmajor d' Arles y sa vehina capella de *Sainte-Croix*.¹

Aprop de dits sepulcres en una pendent de la roca, de cara á mitjdia, hi ha una inscripció en bonichs caràcters gòtichs que diu:

en: la(n)y: de: la: enquarnacio: de: n(ost)re
 senyor: mcccclxxv: fo(u): comensa
 da: la: obra: del: mur: daquest: ca
 stell: per: mos(s)en: jac(me): march:

Creym qu' aquest es lo March, senyor d' Aramprunyá, qu' en 1360 fou armat cavaller per Pere IV d' Aragó, per quant en una carta del mateix rey de 1376,² se fa menció d' un Jaume March *cavaller* resident á Barcelona, ahont efectivament los barons d' Aramprunyá tenian casa propia.³ De varios documents en arxiu obrants y referents als anys 1350 á 1370 se despren que Jaume March senyor d' aquesta baronía, tingué dos fills, un dels quals portá sos mateixos nom y apellido; y no tenint noticia per aquells anys d' altre *cavaller* March que del qui ho fou armat per dit rey en 1360, nos incliném á creure qu' aquest era 'l Jaume March pare, ab residencia á Barcelona en 1376 y per consegüent lo mateix á que fa referencia en 1375 la transcrita inscripció.

Lo Iltre. Sr. D. F. Torres Amat en sa obra citada sembla opinar qu' aquest fou lo poeta Jaume March, fundantse entre altres rahons, en que escriptor era 'l March, senyor d' Aramprunyá á que aném aludint, com ho prova deixant relació escrita del ceremonial ab que fou armat cavaller per Pere IV en lo monastir de Pedralbes.⁴

1 Revue Britanique, tomo citat, nota de sa página 13.

2 Torres Amat. *Memorias para ayudar á formar un diccionario de escritores catalanes etc.*

3 En l' Arxiu particular dels actuals successos en la Baronía d' Aramprunyá, constan documents de quan s' efectuá la venda d' aquesta casa.

4 Fr. M. Mariano Ribera. *Milicia mercenaria*.—En aquesta obra 's refereix lo dit ceremonial que consistia en lo següent:

Aixís, donchs, lo *cavaller y poeta* Jaume March, fora 'l que en l' any 1371 ordená á instancia del Rey En Pere

La persona qu' havia d' ingressar en la Ordre militar, devia vetllar un dia avans en una iglesia en la qual se celebrava la missa del Esperit-Sant y al haverse dit la Epístola, s' acostava 'l rey al donzell pretendent, y dos cavallers per aquell nombrats li calsavan los esparons y prenent en sa má l' arquebisbe ó altre prelat vestit de pontifical lo Llibre del Ofici de la Cavallería, comensava las deprecacions acostumatadas; posada l' espasa al devant del oficiant, aquest la benehia, lo rey la desenveynava y la posava en la má dreta del pretendent, lo qual la brandava, agenollantse ab la mateixa espasa en la destra, mentres l' oficiant deya especials oracions que expressavan las obligacions del cavaller, entre altres y principalment las de defensar á son Deu, á son rey, los reyalmes y 'l bé públich. Acabadas ditas deprecacions lo rey prenia l' espasa de la ma del pretendent, la enveynava en tant que 'ls clergues resavan un respons y terminat aquest li cenyía l' espasa, donantli suaument un cop á la galta y un bés, com era de costum. Y separant lo pretendent las mans que tenia juntas sobre 'l cap, s' agenollava besant mans y peus del rey: immediatament venia un cavaller y li descenyía l' espasa; altres dos li descalsavan los esparons, y 'l rey y ell se sentavan cadascú en lo lloch corresponent. Se prosseguia la missa y després del Evangeli feyan ofrena d' alguns florins al celebrant.

Acabada la missa prenia 'l rey lo llibre dels Evangelis y agenollat lo cavaller als peus del rey jurava sobre ells guardar lo secret, dihentli 'l rey á cau d' orella y secretament lo que debia fer pera 'l servey reyal; y prestava també jurament d' observar las reyal Ordinacions. Quedant encara agenollat, era cubert de la propia reyal má, d' un mantell blanch adornat d' una creu vermella.

Assistiren á aquesta festa militar-religiosa la reyna D.ª Elisenda, lo infant D. Fr. Pere d' Aragó, lo infant D. Fr. Sanxo d' Aragó arquebisbe de Caller, los nobles Gilabert de Centellas, Berenguer de Abella, Guíllém Galcerán de Rocabertí, Pere Galcerán de Pinós, Gaston de Moncada, Bernard Guíllém de Foxá, Joan Eximenez de Montornés, Berenguer de Manresa; la abadesa del mateix monastir de Pedralbes ab tota sa comunitat, la vescomtesa de Cabrera, muller del noble Bernard de Cabrera, la muller del anomenat Pere Galcerán de Pinós, D.ª Eleonor de Pinós, la muller del vescomte de Cardona y mòltas altres damas.

Després de la solemne festa y haventse retirat lo rey á sas immediatas habitacions de Pedralbes, demostrá la amistat y especial consideració ab que distingia á Jaume March, fentlo seure pera dinar junt ab ell á sa mateixa taula, com aixi 's llegeix en la relació qu' aquest ne deixá escrita, ahont diu: *Lo Sr. Rey se assech al mitg de la taula à la part dreta è la Senyora Reyna à la part esquerra, è après de la dita Senyora Reyna sech madona la Veçcomptesa de Cabrera, è lo Sr. Rey volch que jo seguès al cap de la taula après dell, è en una altre taula segueren les altres riques*

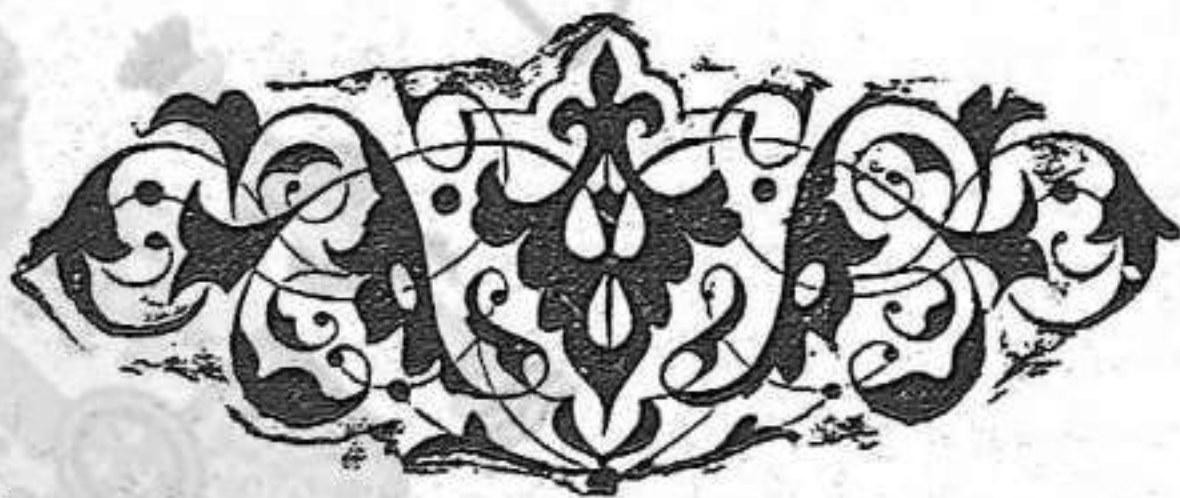
«Lo llibre de las concordances» y 'l que en lo regnat de Joan I promogué ab Lluís d' Aversó la fundació del Consistori del Gay saber. ¹

dones è mullers de Cavallers, è mullers de Ciutadans honrats. Fou tanta l'abundancia en aquell convit que, segons diu lo mateix cavaller March, hauria bastat pera dos mil personas.

Després anantse'n lo rey á cavall cap á Barcelona, volgué que Jaume March l'acompanyés també muntat y á má esquerra.

¹ Véigis: Torres Amat, *Memorias citadas de Milá y Fontanals. Reseña histórica y crítica dels antichs poetas catalans.*

JASCINTO TORRES Y REYETÓ.

CARTAS D' ITALIA

Si 't digués, estimat amich F., que no sé per ahont comensar, á fi de donarte compte, encara que incomplet de las magnificencias artísticas y de algunas típicas costums d' aquesta riallera Italia, no faria mes que usar de la franquesa que 'ns es pròpia confessante qu' es treball de moltes estonas y requereix no poca atenció (per á mi que no estich versat en aqueixa feyna) poder condensar, fins imperfectament las impresions que durant mon viatge he rebut y que si á Deu plau penso explanar mes endevant, quant sens lo traqueteig d' un tren y las molestias de la vida de viatge puga gosar la tranquil·litat de la vida casulana.

Abandono completament la idea de darte compte dels usos y costums d' aquesta terra mes lliure que qualsevol de las nacions mes democráticas y mes respectada qu' algunas de las potencias que son de primer ordre porque tenen major nombre de soldats; y sols he de fer notar que la galantería ja es cosa indómита en sos habitants per mes qu' aquesta sia moltes voltas lo ressort per á ferte

caurer los diners de mil maneras sempre atentas y ben educadas y que á pesar de tot no pots menys de regoneixer la supremacia artística d' una nació que per aquest sol fet tant noble y civilisador s' ha guanyat un primer lloch entre los Estats moderns. Aquí no 's cacareja la llibertat y s' es verament lliure; aquí no s' manífasseja la justicia y los mateixos ciutadans la administran; aquí no s' fan baladronadas religiosas y l' catolicisme pot mostrar-se en tot son esplendor y finalment aquí veurás transitar per carrers y plassas frares y capellans de mil ordres diferents, respectuosos y respectats, obligats com tot ciutadá á caminar per las rectas vias de la lley que l' poble en us de sa soberanía s' ha donat, sens que may la *turba multa* se 'n apodere ni tingan de cercar refugi en botigas ó llochs particulars per á sostreures á las iras d' un poble avalotat, com desgraciadament sucseheix en paisos ahont la llibertat se malgasta avuy á barralons y demá, bon goig que s' administre á dosis homeopáticas.

Mes deixant apart digressions, fillas de mon particular y excludiu modo de veurer ¿com es possible, estimat amich darte una idea cabal y comprensible de lo que son las principals ciutats d' Italia, en los esquifits limits d' una carta quant los italians mateixos publican obras qu' ells ne dihuen compendiadas en dotze y catorse volums y en las quals fan mes sa descripció en la reproducció fotogràfica ó incisiva de las cosas que en la descripció minuciosa y detallada de lo que intentan fer coneixer? Com es possible, repeteixo, infiltrar en l' ánimo de qui no ho veu tota la romántica idealisació de Venecia, la opulenta elegancia de Florencia, la esplendorosa severitat de Roma, la poética bellesa de Nápolis, la grandiosa novetat de Milan, la aristocrática hermosura de Turin ó la trista y curiosa meditació qu' inspiran las resucitadas ruinas pompeyanas? Com pot ferse, sens incorrer en omissions, sempre graves y sempre sensibles quant se tracta d' obras de grans autors, per á descriurer apuella munió infinita

d' estátuas y relleus, de fustas y metalls, de medallas y diners, de tapissos y brocats, de mobles y ornaments, y de pinturas de tots gèneros y condicions que cada una enclou un poema ó testifica un fet històrich ó senyala en la vida del Art un nou temperament ó en sa part didáctica una nova escola ó en son ideal de perfeccionament un nou horisont.

¿Per ahont comensar donchs? A quina ciutat donar la preferencia quant totes tenen mérits á bastament per á ocupar un lloch preferentíssim á las restants? Aquesta es la hermosa Turin, la hereva del esperit artístich del Laci y la mes jelosa del bon nom de sa pátria. Aquella es la clássica Florencia que de dret reclama i' honorable nom de moderna Atenas perque fou lo bressol del Art y civilisació italianas. L' altre es la imponenta Roma que fiada en sa historia, en son poder artístich jamay humiliat, en sa corona cristiana d' avuy y en son universal poder d' ahí reclama per tradició y per respecte un lloch preheminent sobre totes las demes. La de mes ençá es la febrosa Milán, que al concert de son comers y de sa industria y á la sombra de son patriarcal monument, maravella gòtica del mon católich, desenrotlla sas forsas artísticas modernas disputantse la supremacia esculptórica ab sas jermanas. La de mes enllá es la riallera Nápoli, terra benehida de la poética fantasía italiana, rica en tradicions y típicas costums, caldejada per un sol esplendorós, matisada per sa campinya sempre bella, refrescada per las suaus marinadas de sa platja fantasiosa, enriquida per la activitat de sos fills y guardadora de las runas y tresors d' antiga ciutat destruida per la inexorable gola de foch d' aquell Vesubi que plasquia á Deu no sia altre cosa son plomall de fum que la guiadora senyera del foraster á la clássica terra de la gentilesa y vivacitat italianas. La qu' entre 'l mar s' ovira es la melancólica Venecia, la reyna del Adriátich, la que fonamentant son trono ab la sumisió de la Istria y la Dalmacia y estenent sas comercials relacions ab l' Orient concorre ab sas naus, de valenta anomenada,

á la conquesta de Constantinopla y logra l' domini de Negroponte y Candia y d' una gran part de la terra conquestada, aportant a sa terra benvolguda infinitas riquesas artísticas arrencadas á la barbarie é ignorancia de un poble poch gelós de son esplendent y gloriós passat. ¿Per qui comensar donchs? A qui donar preferencia ó mellor dit perque subjectar als estrets límits d' una carta lo que ha servit de tema á mil treballs literaris y publicacions artísticas de gran válua en lo mon del géni y del bon gust?

¿Si Venecia ja te prou titols per á esser admirada, en sa bellesa natural, que li prestan sos palaus típichs y suntuosos y tot un mar, que amansintse á sos peus, bondadosament l' agombola; si la fa important y grandiosa sa arquitectura que en los diversos generos ha seguit sempre los principis fonamentals de la puresa y de la armonía, agermanant tant gentilment l' estil bisantí ab l' arquitectura moresca, com no l' han de fer imprescindible al artista sos museus y palaus plens de gom á gom d' obras importants en pintura y escultura que desde l' segle xiv han produhit homens tant inmortals en la esfera del Art com Andrea Murano, que te l' atreviment d' abandonar la manera pobre y árida dels grechs; J. del Fiore que deixant las formas convencionals endressa l' Art per lo camí de la naturalesa; G. Bellini l' artista infatigable, que arrencant á Antonello de Messina lo secret de la pintura al oli funda una escola que produheix insignes coloristas, y que no contenta de crear pintors tant notables com Sebastiano del Piombo, Giovanni da Udine y Palma l' vell, te la grandíssima gloria de contar entre sos deixebles al immortal Tiziano Vecellio, primer pintor de la escola Veneciana y l' primer y mes gran dels coloristas universals; Tintoretto, l' fundador de una escola propia, tota color y armonía; Pau Caliari, il Veronese pintor de la magnificencia mundana y de la vida sensual; Giacomo da Ponte, artista menys grandió emperó bon conrehador de la escola flamenca; y per termenar aquesta dinastía de prínceps del Art pictórich un Joan Batista Tiépolo lo pintor

mimat de la cort Espanyola del qual tant hermosos recorts guarda no tant sols la Italia tota sino també la nostra patria en son riquíssim Museu de Madrit?

Ja veus donchs estimat amich com es perillós y superior á mas migradas forsas entrar en aqueix *laberinto* artístich, ahont las obras mes prehuadas de pintura y escultura trovan suntuosíssim hestatje en las mes grandiosas concepcions de la arquitectura monumental, sens una preparació que 'm pose al menys á ressés de descuits ó confusions sempre lamentables. Aquí no sembla sino que ab l' estímol y grans exemples d' un Miquel Angel, Donatello, Cellini, ó Gian Bologna hagin nascut genis com los de Monteverde, Bortone y Saccomano; que á la sombra magestuosa de las obras de Tiziano, Rafael, Tiépolo, Correggio y Domenichino hagin aparescut artistas com Morelli, Bompiani, Ussi, Castagnola, Glisenti, Cisseri ó Cassioli y tants d' altres pintors y esculptors que farian interminable la llista comensada y proclaman la bonetat d' aquesta terra tant ben abonada per á produhir notabilitats en tots los difícils rams de las bellas arts.

Jo prou en mas llargas visitas y prolongadas escursions per palaus, esglesias y museus he procurat ab justesa y atenció pendrer aquellas noticias mes importants y formular algunas descripcions que dins de un laconisme estudiat diguessen tot lo mes important referent á las cosas exposadas; emperó ¿com no habia de caurer de mas pobres mans un llibre de memorias fet de manera tant incorrecte y casi á las palpentas, quant dessorbre d' ell se m' hi projectava la sombra d' aquellas obras sublims dels génis antichs que ab la parla universal del Art apar que diguin á qui 'ls contempla extasiat «Mira, estudia y calla»?

Jo ja sé, desgraciadament, que per molts artistas y aficionats açó no son mes que maneras particulars de veurer y que per alguns pochs no deu darse tanta importancia á lo passat, mes també es precís confessar y regoneixer que del oblit d' ahi y dels llibertinatjes artístichs d' avuy n' habia nascut un entorpiment y migransa que per for-

tuna de las Bellas Arts lo bon sentit dels artistes contemporans fan desapareixer á copia d' estudi y sana comparació. ¡Tant de bó, bon amich, que li toque ben aviat la tanda á la nostra estimada pátria y que vosaltres que sou soldats de las Arts procureu lo despertament del mes noble dels sentiments dels pobles que s' crehuen y s' dihuen civilisats y lliures!

Y ja que á aquest punt hem arribat ¿perque no es just te digue algunas paraulas sobres la grata impresió que m' deixá la colonia artística-espanyola de Roma que ja avuy conta ab artistas de molta y justa fama y quals obras son buscadas ab interés y adquiridas á preus ben respectables? Just; molt just es ocuparnos d' aqueix aplech de jovens la major part d' ells catalans, que lluny de la mare patria li guanyan renom y gloria y no oblidan aquell amor á la terra que fa recordar, fins involuntariament, en las horas d' anyoransa aquella candorosa ignocencia de nostres donzellas, las típicas cansons de nostres treballadors y la poética hermosura de nostres plans y serras. Ells son los qui cercant una admósfera d' Art mes dilatada y mes apte á sas vigorosas concepcions artísticas tenen en aqueixa Roma, empori de totas las Arts, un desterro tot lo menys amarch que s' vulga, mes sempre entristit ab lo recort de que en la mare pátria no poden trovarhi encara la importancia artística que al mateix temps que dona vida material á sos conrehadors ennobleix los pobles y aplanas las fronteras.

Res d' estrany tindria que donada la condició d' aquesta carta y lo carácter essencialment catalá que respira, limités mas noticias sobres aquest punt á la colonia catalana y molt preferentment als jovens pensionats que las distintas corporacions administrativas de la nostra Ciutat, lo govern espanyol y la munificencia particular sostenen en la capital d' Italia; emperó ja t' he dit mil vegadas que tinch per una gran veritat que l' Art no te patria y en lo cas present no solsament m' obliga l' esperit de nacionalitat sino també l' respecte als artistas de nostras provin-

cias germanas, de gran anomenada en aquesta terra estrangera, y la deferencia y cortesía ab que 'm reberen durant ma curta estada en la capital d' Italia.

Seria falta grossa deixar sens un recort al inimitable Villegas, al pintor distingit y estudiós, verdader mestre en l' art d' armonisar lo color de sas composicions y regonegut com lo primer entre 'ls primers en dibuixar des-trament fins los detalls mes infims de sas prehuadas obras. Diguiho sino sa última obra representant *Un bateig espanyol*, quadro de regulars dimensions en lo que l' espectador no sab que admirar mes, si la propietat en lo lloch, en la indumentaria, en la ornamentació, ó la magistral agrupació de las figuras, totas expressivas, totas naturals; plenas de vigor, correctes de dibuix y admirables de colorit.

No m' fora possible passar per alt al llorejat Pradilla, al vigorós pintor d' historia, digne successor del malaguanyat Rosales, com ell estudiós, com ell rigorista en presentar la veritat històrica, com ell, en fi, poch atés y poch considerat en sa propia pátria. En son estudi he pogut admirar l' esbós de son quadro destinat al gran saló del Senat, representant *La rendició de Granada als Reys Catòlics*, y per ell pot considerarse lo que será la tela definitiva quant surte adornada ab las valentas inspiracions de sa paleta. Las figuras eqüestres de Ferrán é Isabel plenas de dignitat; la colocació dels caballers espanyols, respectuosos y curiosament agrupats al entorn dels monarcas y la figura del vensut, noblement humiliada, fan ja del esbós una obra admirable.

Altres y altres artistes podria citarte que com pots considerar farian intermenable ma tasca y quals mérits ben á disgust meu he de renunciar á descriurer per á entrar á la dels pensionats catalans.

En Manel Oms, l' escultor vigorós y conciensut, treballa fermament en sa obra monumental, que no dubto en calificar d' aquesta manera. Un pedestal representant un castell mural d' esquisit gust arquitectónich, reforsat

en sos quatre ánguls per elegants pilastras d'istil moresch, adornat en sos quatre caras ab inscripcions referents á la unió dels dos regnes y al descubriment de las Américas y ab los estegmas d' Aragó, Lleó, Castella y Granada y los escuts d' Espanya en la época dels Reys católichs y en la época actual, simbolisan ben justament y están magistralment filosofats los enderrerits temps del feudalisme, la dominació árabe y la unificació de la patria espanyola baix lo sceptre magnánim dels Reys católichs. Aqueixa es la basa sobre la qual s' aixeca triomfal y magestuosa la estatua eqüestre d' Isabel primera, montada en briós corcell, guiat per lo gran capitá Gonzalo de Córdoba y tenint á son estrep la bondadosa figura de Frá Joan Perez de Marchena, lo protector del gran genovés.

Res puch dirte detalladament de la execució, puig está bastant enderrerida, mes tu que coneixes mellor que jo las dots esculptóricas del autor de *Lo primer pas* y del *Prometheu* pots considerar lo que s' pot esperar de sa última obra, la mes important, potser, de sa carrera artística.

¿Qué puch dirte de nostres compatricis Tapiró y Tusquets, Galofre y Juliana que no sia ensemps honrós y trist per á Catalunya en particular y per Espanya en general? Aquí, en aqueixa terra estrangera ahont sols s' enlayra lo verdader talent, ahont sols se rendeix tribut al verdader mérit, son considerats, estimats y atesos quant en sa patria apenas artisticament los coneixen. Aquí sas obras son pagadas á preus respectables, son admiradas ab vera delectació, gosan del apreci dels potentats, de la simpatía dels *amateurs*, del respecte de tot lo jovent que veu en las obras d' aqueixos catalans un doll inestingible d' art y un estudi profundíssim de la bella naturalesa.

Difícil, per mes d' un concepte 'm será parlarte d' en Antoni Fabrés que no se si dirli lo esculptor vigorós y enérgich ó lo pintor de la tendresa y la veritat. Ben aviat, si á Deu plau, veurem al esculptor donant una prova de sos avensos en lo difícil art de Fidias; prompte veurem

com los petits sacrificis, si tals poden dirse de la nostra Corporació provincial, han donat un fruit doble assahonat ab l' estudi y potser mes que ab l' estudi ab las privacions y las lluytas de l' ánima. En Fabrés te un cor tendre y falaguer per las arts del color y un cap enérgich y vigorós per la esculptura; sos dits febrosechs manéjan ab igual destresa lo pinzell y l' boix; ab igual distinció fa pendrer al fanch las formas mas acentuadas com fa brotar de sa paleta los tons mes atractius; de la mateixa manera modella sa valenta estatua de *La Tragedia* com crea demunt la tela sa espiritual *Odalisca* y busca en lo estudi sa delectació, en los models la veritat, en los grans mestres l' exemple y en tot lo que l' rodeja un motiu de bellesa y de realitat. L' aiguada surt de son pinzell ab la vivor y la pulcritut d' una pintura al oli y aqueixa surt de sa paleta plena de detalls tant precisos y minuciosos, tant verda-ders y bellament executats que l' natural n' ha d' esser gelós de sa cabal y artistica interpretació.

Y aqui 'm tens encar obligat, ben á grat meu y per á honra de Catalunya, á continuar mon chor d' alabansas ó mellor dit mas desautorizadas paraulas de justicia.

Toca son torn al aprofitat é instruit en Arcadi Mas, qui ab sa cópia de Tiépolo enviada com á primer treball de sa pensió, demostrava ja ben clarament á la Exma. Corporació que l' pensionava y á Barcelona tota, lo que podia esperarse de son talent. Emperó, per una d' aquellas transformacions tant comunas en l' art, per un d' aquells misteris de la inspiració, en Más no ha sigut un pintor d' historia, no ha sentit la pintura en sas notas graves ó en sas forsas atléticas; en Más ha sentit l' art en tota sa poesia, ha vist, ha gosat, ha estudiat, ha sorprés la naturalesa en la forma mes tranquila, en tota sa simplicitat y en la mes inefable bellesa. Avuy l' inspira la típica platja napolitana, demá la melancólica llacuna de Venecia; avuy es un cél apacible, tranquil, transparent, demá son las fantásticas riberas del Tiber en la hora mes patética y mes difícil de pintar. Sos últims quadros representant la platja

napolitana, adornada á primer terme ab sas barquetas y sos pescadors y al lluny ab son paisatge airós y plé de vida, son un problema ben resolt de color y armonía.

Distingirse y guanyar consideració en la terra clássica de la escultura, es prova irrecusable d'aprofitament y estudi. Açó han lograt donchs en Medard Sanmartí y en Torquato Tasso en lo poch temps que son á Roma. No seré jo qui deixi de consignar la salutable influencia qu' exerciren sobre d' ells la atinada instrucció artística de sos celebrats mestres y son afany de distingirse y treballar.

En Medard Sanmartí modella ab seguretat, interpreta y posa l' natural buscant sempre la forma distingida, dibuixa sas figuras ab correcció y pren de lo clássich lo grandió y de lo modern la manera simpática de fer. Aixís ho he vist jo en sa figura de *Cassador catalá primitiu*, posada y modellada ab una sencillesa y distinció celebrables y m' ho va confirmar son grandió baix relleu representant *Lo sacrifici de la princesa Cuba despres de la mort d' Achilles* agrupat ab estudi, pensat y sentit ab rigorisme y bellesa històrica y modelat ab fermesa y coneixement.

En Torquato Tasso es l' escultor infatigable y exigent; sos esbossos, francas manifestacions de sa primera inspiració, poca cosa varían en conjunt á la obra definitiva. Jo no dubto en assegurar que sa obra *Achiles morint* li donará un bon nom y farà coneixer lo molt que val lo pensionat del govern espanyol ab sa primera remesa. Posada digne y vigorosa, musculatura granada y verdadera, modelat simpátich y veritat històrica son los mérits mes culminants de sa última obra que potser á horas d' ara está ja complertament termenada.

En Joseph Tamburini es altre dels pensionats particulars y que en bona fé mereix un just elogi. Jove encara, s' ha fet ja una instrucció sòlida adquirida no solsament en los Museus italians, sino en la moderna París. Ell ha consultat sas propias inclinacions, ha compulsat sos gustos artístichs, ha buscat la manera d' esser de la pintura

en sos diversos gèneros y per fi ha escullit la part sublim d' aquesta dedicantse ab resolució y éxit á la pintura d' assumpto històrich. Sa derrera obra que pot titularse «*Un pregó en la etat mitjana*» admira per lo ben pensada, signe indefectible de sa vasta instrucció y agrada per sa execució qu' encar qu' atrassada mostra ben clar lo domini del color y la justesa del dibuix. La figura del pregoner natural y justa, la del vassall respectuosa y humil, la de la donzella y del trovador amorosas é indiferents al pregó, la del noble altaner y satisfet, la del militar ab son aire de perdona vidas y mes que tot la del frare maliciosa y profética d' un enderrocament pròxim d' aquell absolutisme feudal, retratan en sos visatjes la impresió que á cada hú produheix la publicació d' aquell edicte segons los sentiments que dintre son cor amagan. Vetaqui imperfectament explicat l' assumpto d' aqueixa obra pictòrica que quant puga esser admirada no dubto pas honrará al jove Tamburini y dará á Catalunya un nou artista de profit.

Intermenable s' fa aqueixa llista de verdaderas realitats y fonamentadas esperansas de nostre renaixement artístich, de las quals tant imperfectament vaig donanten' compte; aixís es que per termenar permetem juntar los noms d' en Casanovas, Roca y Llimona, tots dignes de capitol á part, tots estudiosos y aprofitats, ab un cor jove y una pensa plena de galana fantasía; en Casanovas ab sos estudis é impresions del natural y sobre tot ab sa clara y extensa instrucció artística, filla de sas aficions y de la contemplació de las obras dels grans mestres; en Roca ab son quadro «*La sortida de missa*» ben composta y mellor colorida; en Llimona esculptor pensionat per la nostra Corporació municipal, ab sos esbossos é impresions que demostran los resultats que ab un meditat estudi y ab la interpretació dels grans models pot treurer de sa estada á Roma, y son jermá Joan, destre y exacte en las arts del dibuix, basa principal d' una instrucció sólida com se requereix avuy que las Bellas Arts caminan decididament vers un ideal de perfecció.

Y vetaqui com després de vagar gustosament per aqueixa admósfera d' art, en la que tots los géneros hi tenen sa digna representació y totas las escolas honorables conreadors, tinch de baixarne altre volta a fi de dol-drem' de que siguem los catalans los qui menys resultats práctichs poguem tocar d' aqueixa gloria artística de nostres germans. Emperó si fos possible que nostres administradors, no sols los de la nostra Ciutat y Provincia, sino los de tota Espanya volguessen veurer la consideració ab que son tractats nostres artistes; si volguessen veurer com los potentats y *amateurs* d' estrangeras nacions los pagan per endevant las obras encarregadas, si vegessin sos estudis visitats per aqueixos opulents marxants d' Art que s' enportan sas obras per adinerarlas en los grans mercats de la Europa artística y vegessen donar d' un quadro la friolera de seixanta ó vuitanta mil franchs, y volguessen saber qu' avuy se fa un viatge á una ciutat determinada, tant sols per á visitar un Museu ahont se guardan obras d' un Michel Angel y un Rafael, d' un Velazquez ó Alonso Cano, d' un Wandych ó un Rubens, potser coneixerian la necessitat d' aprofitarse d' aqueix esperit patri que tant honrosament guardan los catalans de Roma y veurian com es ingrát, perjudicial y deshonorós negar avuy protecció á un artista catalá y demá adquirir á corre-cuita y á preu relativament exagerat la pitjor obra d' un fill de Catalunya, artista de grandíssima y merescuda fama universal.

Adeu, estimat amich, puig estich afadigat y no dubto que acabaria per amohinarte ab la extensió desmesurada de la present epístola. Per tot lo que t' he dit y lo que pots considerar no m' ha sigut possible explicarte, feste cárrech de lo molt llargas qu' han d' esser nostras conversas que si á Deu plau, no crech se fassen esperar molt, puig comensaré mon regrés dins poch dias.

A reveure donchs; y recomanante saludes á tots los companys, t' recorda l' afecte que t' porta ton ver amich.

CARLES PIROZZINI MARTÍ.

Nápols 22 d' Abril 1880.

AÏS POETAS FORASTERS

QUE HONRAREN LA FESTA DELS JOCHS FLORALS DE 1880

Poesía llegida en lo dinar que 'ls fou ofert pèls poetas catalans.

ENTORN la taula guarnida
Endolcim la nostra vida
bebent tots com bons germans;
fills de Provensa y Castella,
fills de Valencia la bella,
mallorquins y catalans.

Alsis la copa espumanta
y la boca del qui canta
rabejis ab la dolsor;
muyra l' odi de algun dia;
siam fills de la poesia,
la poesia es l' amor.

A PROVENSA

Nobles companys de renaixensa
fills escullits de la Provensa,
vosaltres que al trobarnos mostrau los atributs
de una amistat ferma y antiga,
deixáu alsar la véu amiga
de Catalunya, que vos diga
á nostra hermosa terra siau los benvinguts.

Si han mort los temps de la vellura
 y ab ells los dias de ventura
 que estretament unids un segle va'u estar,
 nostra amistat constant y vella
 no ha mort ab ells: vostra Marsella
 y Barcelona nostra estrella
 encare s' enmirallan en la mateixa mar.

Las onas duhen sas besadas,
 y entre las auras perfumadas
 pèls romanins dels boscos hont canta 'l rossinyol,
 desde las provensals planas
 á las montanyas catalanas
 hi va l' alé de dos germanas,
 fecundisat á l' hora pèl bés del mateix sol.

A la *Mireio* vostra filla
 ¡qué bè lo trajo de pubilla,
 qué bè que l' hi escauria, lo nostre faldellí!
 Y *Calendau* lo brau atleta
 de cor viril, de ánima dreta,
 sent vostra imatge mes completa
 per catalá 'l pendrian, si may vingués aquí.

Recorts comuns de antiga gloria
 escrits al llibre de l' historia,
 l' aspecte de la terra, costums casi semblants,
 fins del progrés l' activa flama
 que á l' hora á abdòs potentia inflama,
 fills de Provensa, tot proclama
 que si germans siguerem, encare som germans.

Á VALENCIA Y MALLORCA

Dormidas entre 'ls brassos del profeta
 l' ardent «desperta ferro» 'us desvetllá,
 y 'l gran Conqueridor, lo rey atleta
 ab sanch de Catalunya 'us batejá.

Unidas sempre més á nostra historia,
 confosas, més que unidas sempre mes,
 per coronar nostra comuna gloria
 donaren llores vostres florits vergés.

De primavera eterna 'us adornareu
y conresant llavors d' agraïment,
al aixut catalá l' hi regalareu
las flors del art, los fruits del pensament.

Ausías March y Ramon Lull, fills vostres,
lo poeta inmens, lo pensador ardit,
son glories de la patria, glories nostras,
comunas glories de un passat florit.

En vá vingué la resistida mengua
per rompre 'ls llassos que las tres formém;
parlém encare la mateixa llengua
y parlantla ¡oh germans! nos enteném.

Las tres guardém la benvolguda herencia,
y l' «Alsat Llatze» al ressonar aquí,
Mallorca s' aixecá y s' alsá Valencia
y á nostra véu, la sèva véu s' uní.

Cantém germans, cantém entorn del arca
en que hém salvat lo que estimavam més:
de un poble etern la llengua n' es la marca,
la llengua avuy es l' arma del progrés.

Dintre la sanch portém l' impuls que 'ns guia
y 'l fill de aquesta terra es molt constant:
«Marxéu avant» vá dirnos algun dia
y avuy nos diu: «Avant y sempre avant.»

Á CASTELLA

Y al sentir estas paraulas
no 't rezelis pas Castella,
de aquesta amistat antiga
de aquesta amistat estreta.
També entorn de nostra taula
lo pá ab nosaltres parteixas,
y ab goig t' hi veyém seguda
y 'ns honras molt quan l' acceptas.

Grans fets en la tèva historia
bellesa en la tèva llengua,
hidalgúia en ton carácter
y enginy en la tèva pensa,
filla de la mare Espanya,
davant de tots t' enalteixan.

No ets pas aquella que pintan
 sanyuda y dura mestressa
 que altiva sas lleys imposa
 y 'ls claus del martiri repbla:
 qui haja corregut tas planas,
 qui haja regirat tas gestas,
 qui haja saludat las obras
 de tos sabis y poetas,
 coneix l' esprit que t' anima,
 sent tos goigs, plora ab tas penas.

Avants que caygués Mallorca,
 avants que caygués Valencia,
 y molt avants de aquell dia
 sempre trist y sempre negre,
 que ab en Rafel Casanova
 morí nostra independència,
 ab la testa de Padilla
 germana, caygué la tèva.

Tos botxins foren los nostres,
 tos grillons nostras cadenas;
 y si 'ls soldats que assaltaren
 un dia las nostras bretxas
 rublertas de frets cadávres,
 parlavan la tèva llengua,
 no eran pas ells homes lliures
 que á son grat entran la terra,
 sino esclaus dignes de planye
 com nostra patria mateixa.

Jamay las nostras despallas
 aumentaren ta riquesa...
 Parli sino ta penuria,
 parlin tas planuras ermas,
 y tos pobles miserables
 y tas ciutats decadentas;
 y es que 'l bòrt absolutisme
 que l' esprit del poble ofega
 ab son baf de mort y d' odi,
 es un mal sens recompensa.

Per ço avuy, germana nostra,
 en que 'ls pobles se despertan
 y un nou previndre preparan
 y un passat de gloria esmentan,
 y sa propia fesomía
 anima vida noveila;
 avuy, aquí, al costat nostre

aquest despertar contempla,
que no es de vellas rancunias
ni d' estérils diferencias,
sino l' alé de una patria
tota plena de grandesa,
que ab la vida de quiscuna
será lliure y gran y ferma.

Castella la Castellana
renaix també de tas cendras:
ompla de flors tas planuras,
remou tas vilas desertas,
y confon t' ánima ardida
ab l' esprit novell del secle,
per rebre 'l bés que t' envia
Catalunya, nostra terra,
embolcallat ab los núvols
de las altas xamaneyas,
portat per l' aura marina
y encés pèl foch de l' idea!

TORNADA

Entorn la taula guarnida
endolcim la nostra vida
bebent tots com bons germans;
fills de Provensa y Castella,
fills de Valencia la bella,
mallorquins y catalans.

Alsis la copa espumanta
y la boca del qui canta
rabejis ab la dolsor;
muyra l' odi de algun dia;
siam fills de la poesia,
la poesia es l' amor.

J. ROCA Y ROCA

2 Maig de 1880.

TRADUCCIÓ

DE TRES SONETS DEL POEMA PROVENÇAL DE 'N VÍCTOR LIEUTAUD,
TITOLAT «UN AMOUR».

LO CREPÚSCUL

VÉ la nit. A ponent lo sol devalla,
Rojós llensa pels monts sa llum darrera;
No torba la quietut l' au encisera;
La mar ab las tenebras s' embolcalla.

L' ombra creix per lo plá... Tot lo mon calla,
Fins la brisa subtil y joganera.
¡Lo crepúscul! Del cor se 'm apodera,
Y fosca de tristesa l' amortalla.

Faig esforsos en mitj de l' amargura,
Cáich, m' also, torno á caure... *Ella* s' acosta,
Indiferent, prop meu lo pas detura;

Me guayta y riu... ¡Aixis deix' corresposta
La fé del cor per ella en cruel tortura!
¡Un breu moment d' amor, Deu meu, quant costa!

LO PÍ

DALT de tot, al bell cim de l' alta serra,
¡No heu vist al pí robust, ab tota ufana?
Fort d' escorxa, arrelat, branca galana;
Gran, vigorós, res tem demunt la terra.

Trenta anys que del mastral sofreix la guerra,
Ni sa fermesa 'l llamp ni lo tró ablana...

¡Un jorn, prop de la soca sobirana,
Lo brill de la destal veu, y l' aterral!

Li trenca 'l llenyater sa branca hermosa;
Y l' arbre del dolor en l' amargura,
De rehina la soca deix' plorosa.

¡Plora ab llágrimas d' or sa desventura!
¡Com ell, ferit per una má amorosa,
Trech, del fòns de mon cor, cants d' amargura!

ESFORS INÚTILS

FOLL de dolor, despit y malhauransa,
Vaig dirme: tal vegada n' hauré cura,
O conhort ab l' oblit, ó mort segura...
Y deixí las fronteras de la Fransa.

Rocam del Montserrat, que al cel avansa,
Abimş de Collbató, vía insegura;
Golf de Lió, ab tempésta y ab paura;
Vesubi, que fum negre al aire llansa...

Tot ho veig, tot ho arrisco ab greu fal-lera,
Terras, aigas y rochs; per molt que ho ansío,
Ni 'm vol lo mar furiós, ni la mort fera.

Sa imatge de mon cor jamay desvío;
He tornat abatut, tant trist com era,
Y sempre aquells ulls blaus sempre 'ls somío!

CONRAT ROURE.

LO LLIBRE DE LA VIDA.

DEL llibre de la vida
ja n' tinch llegit bastant
y l' ànima entristida
sols pensa en lo restant.
Ma sort ab sa cruesa
me vá empenyent enllá:
d' avuy la greu tristesa
será ditxa demá;
y puig sé l' que m' espera
pararme vull;
mes diume la sort fera
que giri full.

Mas ditxas mes prehuadas
son los ensomnis morts
y las horas passadas:
¡ja sols visch de recorts!
¿Perqué l' esprit no n' trova
tot un capítol plé?
¿Perqué l' present me roba
tot lo meu passat bé?
Si un full tan sols enrera
tornarme n' vull
me mana la sort fera
que giri full.

¡Oh sort, piadosa sias!
Puig sé que l' que vindrá
será pitjó', uns quants dias
lo d' ara vull gosar.

Si vols fer ma ventura
párat un sol moment;
que apuri l' amargura
prou dolça del present.
Mes ay! res que demano
y l' cor escull
se m' dona; en vá m' afano:
¡me giran full!

Al fí, oh sort, te segueixo;
no t' sé ja resistir:
lo passat aborreixo,
tinch por del pervenir.
Y puig que l' destí m' nega
la pau qu' ansia l' cor,
la ditxa d' altre m' cega
y m' causa sols rencor;
vinch ab tu sens recansa.
¡Lluny de mí, orgull;
qu' es ma sola esperansa
lo darrer full!

S. FARNÉS.

Madrid, Mars, 80.

BIBLIOGRAFÍA

POESIAS LÍRICAS DE D. ARTUR MASRIERA Y COLOMER

RAVALL perdut seria qu' entretinguessem á nostres lectors ab la enumeració de les circumstancies que 'ns han privat d' ocuparnos d' aquesta obra en temps mes oportú. Mes com sia qu' ella haje merescut la atenció no solsa-ment de les revistes qu' á nostra terra 's publican sinó també d' alguna de forana (1) just es que se n' ocupi la Renaixensa, ja que no per darla á conéixer á sos abonats, perque temps de sobras han tingut per formar concepte d' ella, al menys com á consideració dispensada á tots los que ab ses obres contribueixen á encoratjar nostre Renaixement.

Lo Sr. Masriera qu' además de ser un jove aprofitat, literariament parlant, reuneix la qualitat de modest, no ha de portar á mal, qu' ab tota franquesa expressem la nostra opinió respecte de la seva obra. Perqué aixis 'ns consta habem atmes l' encárrech de parlarne en les planes d' aquesta Revista, ja que entre les moltes coses perque nos conceptuém ineptes, figura potser en primer terme lo maneig del incenser.

¿Deuse tenir en compte al criticar la colecció del Sr. Masriera, qu' es la primera obra ab que 's presenta en la escena literaria, y que son autor es un jove, casi un noy de divuyt anys? Si en bona jurisprudencia s' atmet en alguns cassos la irresponsabilitat del menor, per alguna cosa han d' influir també en lo crítich les circumstancies atenuants ab que lo Sr. Masriera se somet al fallo de la opinió literaria.

(1) La Emancipació de Lisboa.

¿Que te de particular tenint en compte tals precedents que en totes les poesies que forman la colecció de que 'ns ocupém s' hi note certa inexperiencia, mes que inesperiencia candor, per lo que respecta á materias literaries? Notes empero que aquesta inexperiencia que en un autor ja fet seria inexcusable defecte, está mig en carácter en aquesta colecció donada la personalitat literaria del Sr. Masriera. Y tan es aquesta la nostra manera de sentir, que baix aquest punt de vista no podem menys de censurar al autor quan preten dissimular ab la grandor del assumpto lo endeble de son organisme poétich tot just á mig desarrollar; y pera apoyar la nostra opinió llegégissen les poesías La mor d' Atalia, Panamá, Leónidas, Pompeya, Carlemany, Roma y altres del mateix género que 's trovan entre les «Poesías líricas».

Seduhit per la mágica del vers endecassílabo y ab la seguretat que l' hi dona la facilitat ab que alguns cops lo maneja, no tem l' autor afrontar los mes grans assumptos, ratllans alguns cops fins á la epopeya; de tot aixó se 'n segueix com immediata consecuencia, la fosquetat del concepte quan aquest realment existeix, cosa que no succeheix sempre, períodos buyts, tant com altisonants, y uns conjunts tan aviat raquítics com folgadíssims per lo march en que l' autor ha volgut enquadrarlos.

Nosaltres que creyém en l' estre poétich del Sr. Masriera, no anirém certament á buscar les proves d' ell en les poesies de que acavem de fer mérit, per mes que ab alguna d' ella s' haje guanyat son autor premis en concursos públichs celebrats en aquesta ciutat y fora d' ella. En cambi nos afirman en nostra convicció poesies com «La bella mort» tan ben pensada com ben portada desde 'l principi al acabament, «Lo violí etern,» y «Lo retaule» en les que no trovém altre pero que 'l ser un xich diluhides, «La meva toya», «La gavinet», d' un pensament tan poétich com patriótich, y potser algun altra que en aquest moment no recordem.

Tal es la nostra opinió respecte á les «Poesías líricas» de que venim parlant, opinió purament personal, que per res ha de trascendir en la fama del Sr. Masriera, y qu' havém emés ab tal ingenuitat, tant per conéixerms á nosaltres mateixos, com per coneixer molt á fondo lo carácter del poeta de que venim ocupantnos.

Z.

SECCIÓ DE BELLAS ARTS

MAIG

DIFICILÍSSIMA es la tasca que 'ns havem emprés y á ben segur que á sapiguer la qualitat y quantitat d' obras que s' han produhit durant lo present mes, hauriam deixat á ploma mes autorisada que la nostra lo judici crítich que á continuació aném á exposar.

La estatuària no pot estar millor representada y cap escultor ha guanyat tan gran renom y fama en Catalunya, com los germans Vallmitjana. Aquets artistes que tantas voltas han sigut celebrats en l' Estranger acaban de donar á nostra terra una estàtua en marbre, de 12 pams d' altura, que sens dupte 'ls honrará pels sigles del sigles com també á la terra que 'ls ha vist naixer y á la ciutat que 'n guardarà tan grat recort. L' estàtua á que 'ns referim es un ángel de peu dret y apoyat en una creu qu' es per si sola un monument acabat. Junt ab quatre estàtuas mes representant las virtuts Fé, Esperansa, Caritat y Fortalesa, aquest ángel de que parlém, está destinat á adornar un panteon que en lo cementiri de la ciutat de Reus fá construhir lo acaudalat Sr. Odena.

L' última obra dels Srs. Vallmitjana es á nostre entendre, com també son parer, la millor que han produhit sos cisells. No es un ángel d' aquells, que com á costum, son afeminats, convencionals de posa y estructura y que res indican, concretantse á esser meras copias del natural mes ó menos ben idealisadas, sinó una figura plena de severitat, d' aspecte varonil, de rectitut de líneas y en la que están perfectament enllassats la realitat ab l' idealisació y l' inspiració. Ab sa má dreta apoyada sobre 'l pit sosté una trompeta de metall, y en la esquerra un llibre, fidel copia del pergamí. Sa actitut es: la testa girada enlayre y com indicant qu' espera del *Cel* la senyal pera portar la trompeta als llabis. La testa es plena d' expressió y severa, recordant, encar que millorada, la del *Esclau* de Miquel Angel. Los brassos nusos son una copia perfecta del natural y tenen la transparencia d' ell. Las robes y sos plechs no están faltadas de naturalitats y son de bona composició. Son modelat es perfecte, mes es fet á grans plans pera que fassi mes efecte, puig dita estàtua ha d' anar colocada á la altura de un segon pis. Miris la figura del costat que 's

vulga y sempre dona un seguit de línies magestuosas, un perfil encantador y esbelt.

Doném de tot cor l' enhorabona als esculptors Srs. Vallmitjana, glorias de nostra terra y honra de l' escultura, desitjant que las demès estátuas que han de acompanyar al *Angel*, pera esser posadas en lo mateix panteon, estigan á sa mateixa altura, cosa que no 'n dubtem, á fi de que pugui dir Catalunya á las demès nacions: veniu á veure nostre art y admiréulo.

Durant lo temps transcorregut desde nostre anterior revista, moltes han sigut las obras esculptóricas exposadas y d' entre las quals han sobresurtit las dels joves artistes Srs. Atché, Alentorn, Carcassó y Gamot.

Duas son las obras del Sr. Atché que havem tingut ocasió d' admirar y totas duas son recomanables per son dibuix, modelat y valentia en lo fer. Una d' ellas es un retrato qual semblansa no 'ns es possible jutjar per no coneixer l' original, mes sí podém dir que la forma es e'legant y que tot es fet ab seguretat, com també l' altra obra que es un *Figaro* assentat, de posa molt natural y de un conjunt de línies potser un xich carregat. Lo gos qu' está ajassat sota la cadira d' aquesta última figura, está ben tocat y te molta veritat. Aquesta obra es potser una de las millors que havem vist del citat esculptor que ja s' ha conquistat un nom dintre del mon artístich.

Lo jove esculptor D. Eduardo B. Alentorn nos ha fet veure dos bustos en terra cuyta formant *pendant*. Son los de un vell calavera y una noya, mirant ella d' una manera llanguida y somrihent ell. Las expresions son molt ben encertadas y lo modelat y dibuix bé. La testa del vell es un estudi acabat y te millor execució que la de la noya. Nos sembla que 'ls bustos son desproporcionats pera formar *pendant*; ó 'l d' ell es massa petit ó massa gros 'l d' ella. Lo conjunt es agradable, y no duptem de que si segueix lo Sr. Alentorn per lo camí que ha emprés, adquirirà nom y fama, puig lo donar intenció á las obras es lo que 's veu en dit artista y de lo qu' están faltats la major part dels esculptors catalans.

Una testa d' un noy calabrés, es l' obra deguda al Sr. Carcassó, y en ella 's veu que dit artista ha sapigut ben aprofitar las lliçons que de son mestre lo Sr. Vallmitjana ha rebut. Bona execució; dibuix correcte y modelat simpátich son las qualitats que 's notan en l' escultura del Sr. Carcassó. La expressió es bonica y 'l sombrero adornat que cubreix lo cap, está tractat ab valentia.

No ha estat gayre acertat en sa última obra lo Sr. Gamot, per mes que en ella s' hi veuen las qualitats qu' han acreditat al citat esculptor. Aquest busto exposat en lo Establiment-Parés es una *manola*, qual clássica mantellina no está tot lo ben tractada com fora de desitjar y com ha demostrat que sabia ferho en altres obras. En certs

punts de la testa lo modelat es massa sech. Lo conjunt no está mancat per aixó de certa gracia.

En número crescutíssim son los quadros que en l' espay de quinze dias havém tingut lo gust de veurer en los diferents establiments que á sa exposició 's dedican afortunadament en nostra ciutat, y ab preferencia en la anomenada *Exposició-Parés*, ahont s' hi te ocasió d' admirar periodicament los avensos de nostres millors pintors catalans.

Lo elegant pintor Sr. Masriera mostrá al públich un nou retrato de senyora fet ab aquella distinció que tant l' ha acreditat. La cara, qual dibuix es dur, te transparencia de color, y lo defecte que havém citat se deu á que dit artista tingué de copiar lo dit retrato de una fotografia, per esser difunt lo original. No es aixís ab lo dibuix y colorit del desnú dels brassos y mans que están á la perfecció, com aixís també la mantellina blanca que te molta calitat y qu' está executada ab una maestria admirable. Alguns detalls també son recomanables, sobresurtint per sa veritat y justesa de tons, unas lilas colocadas al peu del silló ahont está assentada la figura, si bé ja 's pot comprendre que 'l Sr. Masriera las fa admirablement á copia de tan estudiarlas, puig pochs son sos quadros ahont no se hi vegi algun ram de las citadas flors. Lo vestit satí rosa que porta la senyora, te calitat. La figura no seu prou bé. Lo conjunt es agradable per mes que lo color del *portier* del fondo, sobre del qual destaca la figura, es d' un tó antipátich.

Los coneguts paisatgistas Srs. Vayreda y Armet han exposat també alguna de sas obras. Los dos quadros del Sr. Vayreda se titulan *Primavera* y *Efecte de rosada*. En quant al primer res de nou podriam dirne, puig que es sols una variant dels dos que ab lo mateix títol havia exposat dit pintor y dels que 'ns en havém ocupat ab elogi en las planas d' aquesta Revista. *L' Efecte de rosada*, está pintat ab la seguritat acostumada, mes no indica ben bé lo que l' autor s' ha proposat y 'l conjunt fa l' efecte de pobre de color, degut, potser, al estar rebegut.

Tampoch es gayre nou l' assumpto del paisatge del Sr. Armet. Se hi nota en ell lo sello que caracteriza las obras d' aquest artista; sello que per nosaltres vá degenerant en amanerament. Aixó si, la composició es bona y l' execució sobrepuja á aquella, no mancanthi perspectiva aérea y llum.

Han exposat també diferents paisatjes los Srs. Perich, Marqués, y Carbonell. D. Emili Perich, pintor aragonés, nos ha fet veure cinch quadros representant altrás tantas vistas, del lloch d' esbarjo dels Reys d' Espanya, anomenat *La Granja*, quadros que 'ls que 's concretan solzament á verdor, ó siga paisatge sens caseriu ni figuras, están á molta mes altura que 'ls altres tan com á sentiment artístich

dels punts escullits, com á colorit y manera de fer. Lo titulat *Font de la Fama*, per esser una vista d' aquesta está molt bé de perspectiva. mes lo perfeccionat dels detalls perjudica notablement la conjunt. Lo monument que porta 'l nom del quadro y que se hi veu á primer terme. es molt confós á causa de lo molt carregat de figuras y de la brillantor dels tons d' aquestas que 's fá mes visible per destacar sobre blanch.

Bastant ayre y llum tenen los dos paisatjes qu' ultimament havém vist del jove pintor Sr. Marqués; mes en ells demostra certa inesperienza en lo trassat de las figuras y en lo colorit dels primers termes. Los llunys están perfectament executats, veyentshi bastanta seguretat en l' aplicació del color.

Pochs son los quadros de nostres pintors que 'ns parlin al cor, que 'ns fassin sentir y en una paraula, que digan alguna cosa; mes no passa aixís ab las obras del jove artista Sr. Carbonell y sobre tot en lo que ultimament ha exposat. Tots sos quadros enclouhen un pensament y n' es una palpable mostra los que ab los títols de *Primavera*, *Hivern* y *Lo que va de ayer á hoy* se trovan actualment en lo lloch de preferencia de la citada *Exposició-Parés*. Los dos primers están plens de poesia y es una verdadera llástima que sa execució no estiga á la altura de la tendror del pensament. Es aquest un aucellet portant una espiga al bech y dirigintse al niu ahont l' esperan los petits bequetejant, en lo que 's titula *Primavera*, y lo mateix aucellet mort al costat del niu mitg desfet y buyt en l' *Hivern*. En l' execució hi trovém los dos següents capitals defectes: que no guarda proporció l' aucell respecte al arbre y que la naturalesa del quadro titolat l' *Hivern* es massa riolera, poguentse perfectament confondre ab la de son *pendant*. No deixa per aixó d' haverhi trossos magníficament pintats, com las socas de dits arbres y l' aucell mort; aquest plé de veritat y tenint relleu. Lo fondo del que 'n forma part lo cel es massa crú de color. Ab tot, lo conjunt produheix bon efecte.

Lo quadro *Lo que va de ayer á hoy* y que figura l' entrada d' un convent en quals esglahons de devant la portalada, se hi trovan en confusió varias ruinas, sobre las que s' hi veuhen algunas gallinas, conills, etc., no te altre cosa que son pensament, puig lo colorit es convencional y tot se trova massa fet, encarinyantse l' autor ab certs detalls que no fan mes que perjudicar lo conjunt.

Demuestra especials disposicions per la pintura de figura lo Sr. Carbonell en un retrato de regular tamany que també s' trova exposat en l' actualitat. Nosaltres que coneixem al original, podem assegurar que la semblansa es notable, primera condició que han de tenir las obras d' aquesta classe. En quant á la execució es cuydada, y lo colorit, si be un xich esblanquehit en la testa, es exacte en lo demés y fet ab seguretat. La má que te apoyada en la cadena del rellotje está

molt ben tractada y te relleu, com aixís també los accessoris y trajo de la persona retratada.

Ab gran anomenada ha arribat á nostra ciutat lo Sr. D. Antoni de Sisteré á qui han prodigat bastants elogis los periódichs d' art del Estranger, especialment un de Niza que tením á la vista. Aquest pintor catalá qu' está establert desde fá ja algun temps en París, ha exposat quatre obras en las que hi havém tingut ocasió de veurehi son notable avens. Lo Sr. de Sisteré te mes que tot un colorit y manera de fer simpátichs notantse en molts trossos de sas obras una bona escola de dibuix. Un dels quadros exposats y que representa una noya cuydant á una velleta revela las condicions que havém citat. La testa de la segona te molta expresió y es perfectament estudiada, com també l' actitud, mocador que li cubreix las espatllas y cuixí que te á sos peus, aquest últim pintat ab molta valentía y justesa de colorit. No succeheix lo mateix ab lo vestit de la noya, ni ab lo dibuix y posa de la mateixa, que á nostre entendre fins es desproporcionada. L' alfombra está molt ben executada y colorida. En lo conjunt s' hi nota alguna impropietat, tal es los trajos de las duas donas que no son d' una mateixa época. Lo fondo deixa que desitjar, sobre tot lo cortinatje de l' arcoba qu' está molt descuydat.

Los altres tres quadros del mateix autor son: dos que forman *pendant* y que representan respectivament una noya y un noy vestits ab lo trajo de pagés italiá, y altre titulat *La visita* que 's compon de duas figuras; un senyor y una senyora. Los dos primers están ben executats, son simpátichs de colorit y bonichs d' expresió, sols los enlletjeix los paisatjes dels fondos, que sobre esser molt descuydats careixen casi enterament de llum. Lo tercer está perfectament acabat, sobressurtint emperó, la figura d' ell que planta be y qu' es d' un dibuix correcte y posa elegant. Los detalls d' aquest quadro per mes que sigan acabats no perjudican lo conjunt qu' es notable.

Dos quadros mes havém vist en lo local tantas voltas citat, y que son deguts als Srs. Casals y Amado. Lo primer de dits senyors ha demostrat una vegada mes en son quadro la correcció de dibuix que l' acredita y lo be que sab compondre. En lo colorit es masa brillant, fent per lo tant un efeete *chillon*.

Lo quadro del Sr. Amado te alguns trossos ben pintats, mes lo conjunt es ingrat.

En l' Establiment del Sr. Vidal hi havem vist un quadro degut al pintor andalús Sr. Ocon, que representa lo port de la ciutat de Málaga y es recomanable baix tots conceptes; bona execució, correcte dibuix, simpátich colorit y veritat en tot.

Finalisém la present revista pregant als artistas, tant esculptors com pintors que procurin donar assumpto á sas obras, puig per nosaltres y per tothom l' art deu aspirar á alguna cosa mes que á la mera copia del natural.

ARTHUR GALLARD,

NOVAS

MERCÉS á la constancia y activitat de D. Joseph M. Pellicer y al apoyo que de alguns particulars y del ajuntament ha tingut dit senyor s' han anat en aquestos últims mesos avansant los travalls de restauració del monastir de Ripoll. Aquestos travalls se fan ab consciencia, podent assegurar que quan sian acabats se podrá veure en tota sa pureza lo monument mes celebrat de Catalunya.

May será prou alabada la activitat del Sr. Pellicer y la generositat de son germá, actual alcalde de Ripoll, que no content ab donar tot l' impuls desde 'l municipi á l' obra de restauració, particularment porta fets inmensos sacrificis per ajudar á durla á cap.

Una bella colecció de poesías s' ha publicat ab tot luxu á Valencia duhent en la portada com á títol la següent dedicataria: *Homenaje á Maria Llorente y Falcó, primera reyna dels Jochs Florals del Rat-Penat, celebrats en Valencia lo dia 29 de Juliol de 1879*. Forman esta colecció poesías dels següents escriptors: Sr. Llorente la que guanyá la flor natural en dit certámen y li doná 'l dret de fer reyna de la festa; y del Sr. S. Querol, Balaguer, Mistral, Iranzo, y altre del Sr. Llorente *A sa filla Maria al donarli la rosa del premi*, molt sentida com totas las d' aquest aplech.

Hi acompanya en primer terme un gravat fet ab molta soltura representant la bella y simpática María Llorente vora la cadira presidencial dels Jochs Florals de Valencia ab lo característich vestit d' aquella orta privilejiada.

Felicitem per aquesta publicació al primer dels poetas valencians, que tant ha de sentir afalagat per ella lo seu cor de pare.

A continuació publiquem las bases del certámen literari de *La Aranya* que 's celebrará lo diumenge dia 25 del próxim Juliol. Tots los travalls deurán esser festius y humorístichs. En est certámen s' adjudicarán: una planxa de marbre negre ab atributs de la Societat de plata, á la millor parodia del género trágich ó dramátich en un ó dos actes y en vers; un ram de plata ab inscripció d' or, al millor romans histórich; una ploma de plata y or, á una poesia catalana d' assumpto lliure; una barqueta de plata, al treball en prosa ó vers que descriga ab mes veritat las costums del pescador; un paisatge al oli del Sr. Pahissa, al millor aplech de cinch sonets formant un poemat; trenta fotografías, tipos diferents del actor Iscle Soler, al millor treball de costums en vers ó prosa, qual acció deurá passar en un taller de fotografías; un retrato de Isop, en argila, del Sr. Atché, á la faula festiva mes original; un parell de botons de camisa ab inicials d' or, á la mellor poesia humorística describint una anada á Pedralbes; un busto de Cervantes, de argila, ofert per lo Sr. Novas,

á la millor composició en prosa ó en vers que cante las lamentacions atribuladas de un artista pobre; un atribut alegórich del treball á la millor *Cansó del manyá*; sis oleografías als cuarenta vuyt lemas per rodolins en versos avariats.

Las composicions se remetrán sens plech contenint nom d' autor ni contrassenya fins al dia 30 de Juny al Secretari del Jurat, Aurora, 1, 3.º Los títols y lemas de las que sian distingidas se farán públichs, y sos autors podrán acreditar serho presentant en secretaría las dos primeras y dos últimas ratllas ó 'l borrador entreganthi lo nom en un plech clos sis dias avans de la adjudicació dels premis.

Forman lo Jurat los Srs. Conrat Roure, Damás Dalvet, F. P. Briz, Angel Guimerá, Francisco Maspons, Anton Careta y Joseph O. Molgosa.

Tenim á la vista las bases pera 'l certámen que tindrà lloch en Lleyda lo 17 del próxim Octubre obert per la *Academia Bibliográfica Mariana*. En ell s' ofereixen los següents premis á que pot corre nostra llengua: un lliri de plata, á la poesia inspirada en l' amor á Maria; una assutzena de plata, á la millor poesia A la Verge com á patrona de la Associació de la Joventut Católica de Lleyda; una coquilla de plata, á la millor poesia en que 's celebre alguna de las festas populars de nostre Principat consagrada á Maria. Las composicions acompanyadas de plech clos, contenint lo nom del autor, se dirigiran á D. Lluís Roca y Florejachs, Major, 23, Lleyda.

Hem rebut lo número I de la *Revista de Ciencias históricas* que redactada en castellá dirigeix D. Salvador Sanpere y Miquel. Molt nos alegrém de veure que creix en nostra terra la afició als estudis histórichs. Dats los coneixements y activitat de son director podem confiar que dita revista será ben rebuda per tots los que en nostra patria se dedican á dits travalls. Vejas 'l sumari del 1.º número:

I. Contribucion al estudio de la religion de los Iberos por S. Sanpere y Miquel.—II. Crónica de B. des Clot. (Fragmento inédito).—III. Principios, progresos y decadencia del Real Monasterio de San Vicente (hoy de Ntra. Señora) de Gerri; prerogativas, y excelencias de sus Abades y Cabildo, y Catálogo de todos sus Prelados por el Dr. D. Jaime Pascual (Inéditos).—IV. Carta al Rey Andronico el Paleólogo.—Apología de Jandrinos, por Gaspar Sentiñon.—V. Miscelánea Numismática, por Arturo Pedrals y Moliné.—Revista Crítica. (Veáse la 4.ª plana de la cubierta).—Revistas y Periódicos.—Noticias.

S' ha publicat la bella cansó *Sol d' estiu* lletra de D. Artur Gallard y música de D. Eusebi Ferran.

Lo periódich de Madrit *La Epoca* ha publicat traduhit al castellá per D. Lluís Alfonso, lo quadro de D. Narcis Oller *Lo baylet del pá* que forma part de la colecció *Croquis del Natural* del mateix autor. La traducció es feta ab justesa demostrant en son autor coneixements precisos de nostre idioma. Lo periodich *Las Provincias* ha reproduhit aquesta traducció.

Firmat per *Martí-Ricart*, pseudónim que deu amagar á un de nostres mes fácils escriptors catalans hem rebut un volum de 240 planas titulat *Poemas, Fábulas, Qüentos, Novelas*. Conté travalls en prosa y vers, escrits tots ab molta naturalitat y soltura y sobre tot ab extrema originalitat, que 'ns fa sentir no poder consignar lo nom verdader de son autor al peu d' aquestas ratllas.

La festa patronal de Sant Jordi se celebrá en l' «Associació Catalanista d' excursions científicas» ab una vetllada literaria, notable no sols per lo distingit aplech d' escriptors y artistas d' aquesta ciutat que hi assistiren si que també per la importancia y mérit dels treballs llegits. Aquestos foren «Tradicions religioses y mitológicas» referents á la diada, per lo Sr. d' Argullol; «La joventut catalanista y sas excursions», per lo Sr. Company; «Escévola», poesia del Sr. Masrera premiada en lo Certamen-Cervantes celebrat á Tarragona; «Lo frontal del segle xv de nostra Real Audiencia,» per lo Sr. Tamaro; «Lo gloriós Sant Jordi,» poesia del Sr. Franquesa; «Las inundacions de Múrcia,» poesia belga traduhida per lo Sr. Blanch y Romaní; «Improvisació» festiva per lo Sr. Verdú; «En l' album de D.ª Consol Vidal y Moragas,» poesia per lo Sr. Calvet; «Lo derrer guarda,» quadro de costums per lo Sr. Pau; «A la memoria de Llorens,» poesia del Sr. Aguiló y finalment «Las rosas,» traducció de fragments poétichs de la literatura estrangera feta per lo Sr. Olivó. Tots los treballs foren objecte de generals aplaudiments, aixís com fou també celebrada la decoració de la sala per medi de guirnaldas de rosas y d' euras destacantse en la testera l' imatge del Sant lluytant ab la fera ó aranya, que conta la tradició catalana

D. Arthur Osona acaba de publicar un tomo de 132 planas que ab lo titol de *Guia general de las montanyas del Montseny* ressenya ab claretat y justesa las diferents ascensions que per diferents punts se poden fer á aquesta típica montanya de Catalunya. Vint y sis son las escursions al Montseny que descriu, y en ellas posa tots los datos que al passatjer poden convenir, detallant especialment los guias, hostals, etc. ab los preus assignats per cada cosa, de manera que ab la guia á la ma facilíssimament se poden efectuar totas las ascensions sens que puga ningú perdres per aquellas montanyas ni haja de temer esser víctima de la copdicia dels guias com en tantas altrás parts succeheix. L' autor ab galana frase descriu tots los panoramas esplendits que ofereix aquell país y apunta una munió de datos utilíssims. No sols senyala las alturas barométricas dels mes alts pichs del Montseny sino que ho fa dels plans importants, de pobles situats en la mateixa montanya y fins de las estacions de partida, ab lo que 'l viatjer va perfectament guiat de lo que ha de pujar y de la fatiga que ha de resistir. En resúmen lo llibre del Sr. Osona es dels mes utils que 's publican en nostre país per lo assumpto tractat, per lo exacte dels datos, per la bellesa de las descripcions que fa dels llochs y per las traduccions que en castellá y correcte francés generalisan mes lo llibre. Tant de bo que 'l treball del senyor Osona fos seguit d' altres que 'ns facilitessin las expedicions á totas las montanyas de Catalunya, que aixís s' atrauria mes l' atenció dels expedicionaris del país que per ignorancia del seu van á buscar bellesas en altres, y la dels estrangers, que mes curiosos que nosaltres venen á admirar lo que en aquí tenim oblidat, y que ajudats per bonas guias com la del Sr. Osona, vindrian á visitar nostres bellesas naturals mes de lo que ho han fet fins are.

La «Associació d' excursions Catalana» doná lo dijous 13 del corrent una lluhida vetllada literaria en obsequi á D.ª María de Bellloch, guanyadora del premi ofert per la esmentada Associació en los Jochs Florals d' enguany, y als socis Srs. D. Salvador Sanpere y Miquel y D. Gayetá Vidal y Valenciano, premiats també en los meteixos, lo primer per sa «*Biografía de Bruniquer*» y lo segon per sa novela «*Lo mas dels sálzers*», que obtingué lo premi ofert per

nostra revista. De aquestos dos treballs se llegiren extensos fragments per lo mateix autor y per lo Sr. Fiter respectivament, llegintse ademés íntegro lo bonich aplech de «*Tradicions del Montseny*» de la Sra. de Bell-lloch, y alternant ab ells una delicada poesia de D. Lluís Roca y Florejachs de Lleyda, escrita ex-profés: altra de D. Joseph Pleyan de Porta, premiada en lo certámen que acaba de tenir lloch en dita ciutat, y altres dels Srs. Guimerá y Montserrat y Archs aixís com un quadro en prosa de Arthur Gallard. Lo Sr. Arabía, president de l' Associació feu ressortir en un breu discurs la importancia y significació que té pera la idea excursionista lo haver guanyat lo premi ofert per l' Associació una senyora, felicitantla ab sentidas frases com també als dos senyors socis premiats. La vetllada, en la que ressonaren sovint los aplausos, deixá en la nombrosa y escullida concurrència un agradable recort, notantse ab satisfacció que las senyoras y senyoretas estavan en majoría. Lo espayós saló del «Foment de la producció espanyola» estava vistosament adornat, destacant lo segell esmaltat de l' *Associació d' excursions Catalana*.

La *Biblioteca Universal* ha publicat un tomo contenint bellas poesías de las principals poetisas espanyolas. Están dignament representadas en aquesta obra ab poesías castellanas nostras distingidas escriptoras Sras. D.ª Josepha Massanés de Gonzalez, D.ª María Mendoza de Vives y D.ª Dolors Moncerdá de Maciá.

Lo drama en dos actes y en vers *Lluytas del cor* de D. Jaume Ramon y Vidales que fou premiat en lo darrer certámen de Tarragona ha sigut posat en escena y ha obtingut molt bon éxit en lo teatre Principal d' aquella ciutat.

S' ha celebrat á Lleyda lo certámen de la Societat literaria y artística establerta en aquella ciutat. Foren adjudicats los premis de la següent manera:

Ploma de plata, D. Lluís Roca y Florejachs.—Fulla de morer blanch, D. Xavier Fuentes.—Bandolí de Plata y or, D. Ramon Roig.—Ram de llorer ab l' escut de Lleyda, D. Lluís Roca y Florejachs. Accéssit D. Joseph Pleyan de Porta.—Viola d' or, D. Joseph Roca y Florejachs.—Ram de lliri de plata, D. Joseph Pleyan de Porta. Los dos accéssits lo mateix senyor.—Ram de llorer ab dedicatoria, Don Magí Morera y Galicia. Accéssits D. Lluís A. Mestre, D. Angel Lano de la Vega y D.ª Josepha Ugarte.—Pensament de plata y or, Donya Josepha Massanés de Gonzalez. Accéssits D. Joseph Verdú, Donya Dolors Moncerdá de Maciá, D. Joseph Blanch y Romaní y D. Joseph Verdú.

SUMARI

JOSEPH FELIU Y CODINA.	Literatura catalana.	377
JASCINTO TORRES Y REYETÓ	Lo castell d' Aramprunyá.	389
CARLES PIROZZINI MARTÍ.	Cartas d' Italia.	401
J. ROCA Y ROCA.	Als poetas forasters.	413
CONRAT ROURE.	Traducció de tres sonets.	418
S. FARNÉS.	Lo llibre de la vida.	420
Z.	Bibliografía.	422
ARTHUR GALLARD.	Secció de Bellas Arts.	424
	Novas.	429

IMPRESA DE LA RENAISSANCE, XUCLA, 13.—1880.